

Vlaams
Parlement

ingediend op **500** (2020-2021) – Nr. 2
20 oktober 2020 (2020-2021)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering
van het Vlaamse Coronabeleid
uitgebracht door Lorin Parys, Katrien Schryvers, Immanuel De Reuse
en Ann De Martelaer

over de evaluatie en verdere uitvoering
van het Vlaamse coronabeleid
in het beleidsdomein
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin:
jeugdhulp en kinderopvang

Samenstelling van de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid:

Voorzitter: Björn Rzoska.

Vaste leden:

Koen Daniëls, Marius Meremans, Lorin Parys, Sarah Smeyers, Wilfried Vandaele;
Immanuel De Reuse, Chris Janssens, Stefaan Sintobin;
Katrien Schryvers, Peter Van Rompuy;
Freya Saeys, Willem-Frederik Schiltz;
Celia Groothedde, Björn Rzoska;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Arnout Coel, Andries Gryffroy, Bert Maertens, Axel Ronse, Tine van der Vloet;
Yves Buysse, Johan Deckmyn, Sam Van Rooy;
Joke Schauvliege, Loes Vandromme;
Sihame El Kaouakibi, Maurits Vande Reyde;
Ann De Martelaer, Jeremie Vaneekhout;
Hannelore Goeman.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

Documenten in het dossier:

500 (2020-2021) – Nr. 1: Verslag van de hoorzitting

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Lies Versavel, coördinator Onderzoek en Ontwikkeling, vzw De Bakermat	5
1.	Missie expertisecentra kraamzorg	5
2.	Onze ervaringen	5
3.	Evolutie van het aanbod tijdens corona.....	6
4.	Persoonlijk beschermingsmateriaal.....	7
5.	Steun?.....	7
6.	Zijn de gezinnen bereikt?.....	8
7.	Maatschappelijk kwetsbare gezinnen	8
8.	Mentaal welzijn van de gezinnen	8
9.	Mentaal welzijn van de zorgverstrekkers.....	9
10.	Conclusie en beleidsaanbevelingen.....	9
10.1.	Communicatie en adviezen.....	9
10.2.	Organisatie van de zorg	9
10.3.	Ondersteuning van gezinnen	10
10.4.	Perinataal mentaal welzijn.....	10
10.5.	Ondersteuning van zorgverstrekkers	10
II.	Vragen van de leden	11
1.	Vragen van Katrien Schryvers	11
2.	Vragen van Freya Saeys	11
3.	Vragen van Celia Groothedde	12
4.	Vragen van Hannes Anaf.....	13
5.	Vragen van Koen Daniëls	14
6.	Vragen van Immanuel De Reuse	14
III.	Antwoord van Lies Versavel	15
IV.	Uiteenzetting door Geert Bots, algemeen directeur, gemeenschapsinstelling De Kempen, en Peter Casteur, projectleider	
	Jeugd delinquentiedecreet	18
1.	Korte voorstelling.....	18
2.	Aanloop	18
3.	Maatregelen van vrijdag 13 maart 2020.....	19
4.	Maatregelen van maandag 16 maart 2020	19
5.	Maatregelen van woensdag 18 maart 2020	20
6.	Maatregelen van vrijdag 20 maart 2020.....	21
7.	Maatregelen van woensdag 25 maart 2020	21
8.	Geleidelijke en gefaseerde afbouw van de maatregelen	22
9.	Verscherping tweede golf.....	23
10.	Cijfers	23
11.	Lessons learned	23
12.	Beleidsmatige en flankerende maatregelen en acties	24

V.	Vragen van de leden	25
1.	Vragen van Freya Saeys	25
2.	Vragen van Celia Groothedde	25
3.	Vragen van Hannes Anaf.....	26
4.	Vragen van Lorin Parys	27
5.	Vragen van Adeline Blancquaert.....	27
6.	Vragen van Katrien Schryvers	28
7.	Vragen van Koen Daniëls	28
VI.	Antwoord van Peter Casteur en Geert Bots	28
VII.	Uiteenzetting door Ivan Lemenu, algemeen directeur van De Korf vzw	32
1.	Voorstelling	32
2.	COVID-19: overload aan richtlijnen en adviezen	33
3.	Waar missie en realiteit elkaar kruisen.....	35
4.	Boodschap aan de beleidsmakers.....	36
VIII.	Vragen van de leden	36
1.	Vragen van Celia Groothedde	36
2.	Vragen van Hannes Anaf.....	36
3.	Vragen van Lorin Parys	37
4.	Vragen van Adeline Blancquaert.....	37
5.	Vragen van Katrien Schryvers	37
6.	Vragen van Freya Saeys	38
7.	Vragen van Koen Daniëls	38
IX.	Antwoord van Ivan Lemenu	38
	Gebruikte afkortingen	422
	Bijlagen: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

Op vrijdag 25 september 2020 hield de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid een hoorzitting over de evaluatie en verdere uitvoering van het Vlaamse coronabeleid in het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin: jeugdhulp en kinderopvang. De sprekers waren:

- Lies Versavel, coördinator Onderzoek en Ontwikkeling, vzw De Bakermat;
- Geert Bots, algemeen directeur, gemeenschapsinstelling De Kempen;
- Peter Casteur, projectleider Jeugdgedelinquentiedecreet;
- Ivan Lemenu, algemeen directeur, De Korf vzw.

De bijlagen zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

Het Uitgebreid Bureau van 27 mei 2020 besliste een themadebat te houden, conform artikel 78 van het Reglement, met het oog op de evaluatie van het Vlaamse coronabeleid en het uitzetten van een post-coronatraject. Om dit themadebat voor te bereiden werd de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid opgericht. Deze commissie ad hoc zal een maatschappelijke beleidsnota opstellen die, naast de probleemstelling, een langetermijnvisie inhoudt en verduidelijkt wat men er in de lopende zittingsperiode aan wil doen, na hoorzittingen met experts en vertegenwoordigers van de diverse betrokken sectoren. Met het themadebat wordt beoogd om enerzijds een evaluatie op te maken van de voorbije coronacrisisperiode, met als bedoeling hieruit de nodige lessen te trekken voor de toekomst, en anderzijds een eerste aanzet te geven voor een post-coronatraject.

I. Uiteenzetting door Lies Versavel, coördinator Onderzoek en Ontwikkeling, vzw De Bakermat

1. Missie expertisecentra kraamzorg

Lies Versavel vertegenwoordigt tijdens deze vergadering alle expertisecentra kraamzorg in Vlaanderen. Ze schetst de ervaringen met de zorg voor moeder en kind in coronatijden.

Een expertisecentrum kraamzorg is een verbindende partner in de perinatale zorg. Het informeert en sensibiliseert gezinnen en professionals over zwangerschap, bevalling, kraamtijd en borstvoeding. De eerste duizend dagen in het leven van een baby zijn immers cruciaal. Tijdens die kritieke dagen is er een 'window of opportunity' om bepaalde zaken aan te pakken en preventief te werken. Het is dan ook belangrijk hier heel goed op in te zetten. Een expertisecentrum kraamzorg verbindt de relevante zorgpartners, houdt de vinger aan de pols en werkt continu aan innovatieve projecten. Er zijn zes expertisecentra kraamzorg, een in elke Vlaamse provincie en een in Brussel. Ze zijn allemaal breed ingebed in netwerken op lokaal niveau, regionaal niveau en beleidsniveau. Dit biedt hun de kans om de ervaringen en expertise op het terrein in beleidsmatig werk om te zetten en omgekeerd.

2. Onze ervaringen

De hele sector is breed bevraagd over zijn ervaringen. De spreker licht de resultaten toe en formuleert nadien een aantal beleidsaanbevelingen.

De doelgroep is groot. Er zijn jaarlijks meer dan 64.000 geboortes in Vlaanderen. Dat betekent dat gedurende het afgelopen half jaar 32.000 baby's zijn geboren. De geboortezorg stopt niet, die moet dus blijven lopen en heeft ondersteuning nodig.

Om deze hoorzitting voor te bereiden, heeft De Bakermat de ervaringen bij het breed netwerk afgetoetst. Ze hebben de vroedvrouwen in de eerste lijn, de kraamzorgorganisaties, de Huizen van het Kind en de gezinsondersteunende organisaties bevroegd. Iedereen weet dat 'it takes a village to raise a child'. De voorgaande zes maanden is dat element echter weggefallen, wat in een aantal gezinnen een groot probleem heeft opgeleverd.

3. Evolutie van het aanbod tijdens corona

Lies Versavel bespreekt eerst de evolutie van het aanbod in de sector tijdens de coronaperiode. Er was minder ruimte om mensen samen te brengen en om netwerken op te bouwen. Dat was voor sommige mensen nodig. Er zijn creatieve oplossingen gezocht om zonder bijkomende financiële middelen toch zo goed mogelijk zorg te verstrekken, zeker langs digitale weg. Veel mensen misten echter het gewone, informele contact. Als iedereen tijdens een gesprek een masker draagt, is het niet mogelijk te zien hoe het met iedereen gaat. Niemand kan de mimiek van de spreker zien.

De expertisecentra vragen zich af of elke zwangere vrouw wel de essentiële prenatale zorg heeft gekregen. De Bakermat heeft daar onvoldoende zicht op om een totaalbeeld te schetsen, maar we hebben wel het gevoel dat veel is gemist. Zeker in bepaalde regio's zijn de consultaties bij gynaecologen in het ziekenhuis grotendeels weggefallen. Hierdoor zijn mensen in de kou blijven staan. Ze kwamen terecht bij de vroedvrouwen, die de zorg op zich hebben genomen. Niet iedereen heeft die switch gemaakt. De prenatale lessen zijn digitaal doorgegaan. Er was echter veel meer nood aan psychosociale ondersteuning en psychische begeleiding. Het was nodig sommige aanstaande moeders tijdens de zwangerschap dagelijks te bellen. Heel hun netwerk was immers weggefallen. Dit gold zeker voor alleenstaande zwangere vrouwen met een bijkomende problematiek. Zij werden in de vrije tijd gebeld. Er waren geen bijkomende financiële middelen om die mensen de nodige ondersteuning te bieden. Tijdens de zwangerschap hadden zij enkel nog contact met de vroedvrouw. Een zwangerschap biedt een 'window of opportunity', maar dat is in dit geval gemist.

De Bakermat vraagt zich af of elk gezin kort na de geboorte wel de essentiële postnatale zorg heeft ontvangen. In sommige regio's was er een goed draaiend netwerk en een zorgpad. De organisaties konden er goed samenwerken, zeker in de regio's waar de proefprojecten van federaal minister Maggie De Block zijn doorlopen. Als er al een kortverblijf was, was de goede samenwerking al opgebouwd. Die samenwerking vormde een goede basis om in coronatijden snel te schakelen. In de regio's waar het kortverblijf en dergelijke trajecten nog niet waren ingevoerd, werd plots vastgesteld dat heel wat ziekenhuizen de vrouwen sneller naar huis lieten gaan, maar daar was eigenlijk geen gecoördineerde structuur aan verbonden. De huisartsen en kinderartsen waren soms moeilijk bereikbaar. De huisartsen hadden het druk met andere zaken en veel mensen waren bang om naar een zorgverstrekker, een huisarts of een kinderarts te gaan. Heel wat mensen hebben de zorg uitgesteld. Een uitstel van zorg kort na de geboorte zorgt echter later voor meer problemen. De vroedvrouwen hebben in sterke mate aangegeven dat het voor hen een zware belasting en verantwoordelijkheid was. Vaak waren zij, samen met de kraamzorgorganisaties, de enigen die bij een gezin langsgingen en ondersteuning boden. De mantelzorg en de fysieke ondersteuning door familie en vrienden waren weggefallen. Alles kwam op hun schouders terecht.

Wat de gezinsondersteuning betreft, vraagt De Bakermat zich af of elk gezin voldoende toegang tot de zorg heeft gehad. Dit geldt zeker voor de kwetsbare gezinnen. Heel wat dienstverlening is van de ene op de andere dag stopgezet. Kind en Gezin heeft de dienstverlening een tijdje onderbroken en ook heel wat andere organisaties zijn gestopt. Hierdoor was er geen continuïteit in de dienstverlening.

Zeker als er nog geen gecoördineerde structuren waren, verliep de samenwerking met andere organisaties soms stroef. Daar is heel creatief mee omgegaan en er is veel vrijwillige inzet geweest.

De Bakermat heeft vastgesteld dat veel gezinnen geen toegang tot de digitale dienstverlening hadden. De expertisecentra kraamzorg en de sector hebben inspanningen geleverd om die dienstverlening op poten te zetten, wat moeilijk is geweest. Er zijn creatieve oplossingen gezocht en die digitale ondersteuning en dienstverlening is uit noodzaak uitgebouwd. In de toekomst kan dit een meerwaarde bieden om gezinnen met een minder goede mobiliteit of een druk leven met een kindje thuis te ondersteunen.

Het is voor Lies Versavel belangrijk dat de inclusiviteit is veranderd. Er was minder persoonlijk contact en de drempels werden nog hoger voor de mensen voor wie ze al hoog waren. Ze neemt zich voor later op dit punt terug te komen.

4. Persoonlijk beschermingsmateriaal

Wat het persoonlijk beschermingsmateriaal betreft, is de vraag of elke zorgverstreker de essentiële zorg heeft gekregen. In het begin van de coronaperiode moest de hele sector blijven doorwerken. Zeker de vroedvrouwen zijn niet gestopt, maar zij hadden geen beschermingsmateriaal. Elke vroedvrouw heeft wel een doosje met maskers voor als ze eens verkouden is, maar nu moest ze gezinnen met positief geteste moeders bezoeken. Aangezien zij ook zorg moesten krijgen, was dit heel stressvol. De zorgverstrekkers voelden zich onveilig. Om fysieke zorg te verstrekken, moeten de vroedvrouwen zeer dicht bij de moeders komen. Het is niet altijd mogelijk afstand te bewaren.

Op dit vlak is de sector gebotst op de voorrang die aan ziekenhuizen is gegeven. Bepaalde firma's wilden niet leveren, want de woonzorgcentra en de ziekenhuizen kregen voorrang. Er zijn ook woekerprijzen betaald. Lies Versavel haalt het voorbeeld aan van FFP2-maskers die De Bakermat op eigen kosten aan 25 euro per stuk heeft gekocht. Aan een postnatale consultatie wordt 30 euro verdiend. Het was financieel dan ook heel zwaar en stressvol. Iedereen vroeg zich af of hij misschien de andere medewerkers, zijn gezinsleden of zijn patiënten zou besmetten.

De expertisecentra kraamzorg en de VBOV hebben zo veel mogelijk steun verleend en hebben bepaalde zaken gecoördineerd om ervoor te zorgen dat iedereen een basispakket kreeg. Er is veel solidariteit ervaren. Vrijwilligers hebben maskers genaaid. Apothekers, andere zorgverstrekkers, bedrijven en organisaties met een stilgevallen werking hebben materiaal bezorgd. Pas veel later heeft de sector van de federale overheid materiaal gekregen. Zeker voor de vroedvrouwen kwam dat eigenlijk te laat.

5. Steun?

Een andere vraag aan de sector was in welke mate iedereen steun heeft gekregen. De expertisecentra hebben alles zelf moeten uitzoeken en voelden zich enigszins vergeten. De Bakermat en de VBOV hebben zelf richtlijnen opgesteld en hebben eerst alles zelf moeten opzoeken. In de regio's waar er al een gecoördineerde samenwerking was, kon dit veel sneller, want de lijnen waren kort. De communicatie tussen de ziekenhuizen en de eerstelijnszorg verliep vlotter dan in de regio's waar dit niet het geval was.

De sector heeft ervaren dat het draaiboek van het agentschap Opgroeien vaak te laat is gekomen. De organisaties moesten altijd zeer snel reageren. Sommige gezinnen hebben kinderen die al naar school gaan, kinderen die naar de kinderopvang gaan en kinderen die pas geboren zijn. Zij vallen onder verschillende sectoren en

in al die sectoren golden andere, soms zelfs tegenstrijdige richtlijnen. Het ontbrak aan eenduidige richtlijnen en aan regie.

Een andere vraag is of de sector steun van de Vlaamse overheid heeft ervaren. In de gezinsondersteuning was het oordeel positief over de spelpakketten die aan gezinnen konden worden uitgedeeld. Het laptopproject was ook positief, met als enig nadeel dat het blijkbaar enkel voor het middelbaar onderwijs was bestemd. Mensen in het volwassenenonderwijs of het lager onderwijs hadden dit eigenlijk ook nodig, maar vielen uit de boot. Er waren een aantal projectoproepen, maar dat betekent meer werk en er was al veel te veel extra werk. Het bijkomende budget voor de bijzondere kinderopvang is positief onthaald.

De vroedvrouwen in de eerste lijn hebben geen steun van de Vlaamse overheid ervaren. Ze hebben nochtans een belangrijke preventieve rol inzake welzijn. Ze vinden het pijnlijk dat ze door de Vlaamse overheid weinig tot niet zijn ondersteund. Ze blijven essentiële zorg verstrekken en ze hebben heel wat problemen opgevangen.

6. Zijn de gezinnen bereikt?

Wat De Bakermat zich heeft afgevraagd, is in welke mate de gezinnen tijdens heel deze periode zijn bereikt. Lies Versavel wijst op dit vlak op een mattheüseffect. De sector heeft veel inspanningen geleverd om zo veel mogelijk gezinnen te bereiken. Soms is dat gelukt, maar Lies Versavel weet dat heel wat gezinnen onder de radar zijn gebleven. Het gaat dan om de meest kwetsbare gezinnen. Ze zijn kwetsbaar door hun anderstaligheid, hun angst voor het virus, de onderbreking van de dienstverlening door Kind en Gezin en het feit dat het digitaal aanbod niet voor elk gezin toegankelijk was.

7. Maatschappelijk kwetsbare gezinnen

Wat de maatschappelijk kwetsbare gezinnen betreft, verwijst Lies Versavel eerst naar de toegankelijkheid van de zorg. De drempels werden veel hoger, want heel wat inlooplekken waren gesloten. Die inlooplekken zijn zeer laagdrempelig, waardoor de begeleiders niet de contactgegevens van die mensen hadden. Er hing een papiertje in verschillende talen op de deur, maar die mensen waren daar niet mee geholpen. Dit heeft de zorgverstrekkers meer druk bezorgd.

De maatschappelijk kwetsbare gezinnen hadden vaak verkeerde of geen informatie over het coronavirus. Zo volgden mensen van andere origine de richtlijnen van hun land van herkomst. Anderen kenden de richtlijnen gewoon niet. Het wegvallen van het sociaal netwerk was voor deze mensen zeer belangrijk. De woonomstandigheden hebben ook een rol gespeeld. Vaak zijn die mensen zeer klein behuisd. Ze wonen in een klein appartementje en in de grootstedelijke context worden ze vaak geconfronteerd met weinig groen en weinig mogelijkheden om buiten te komen. Dit heeft tot bijkomende problemen geleid, want de spanningen in gezinnen bouwden zich op. Verder vielen de financiële inkomsten weg. Ook de digitale kloof heeft een rol gespeeld. Aangezien de kwetsbaarheid is toegenomen, zijn op het terrein schrijnende situaties gezien.

8. Mentaal welzijn van de gezinnen

Het mentaal welzijn van de gezinnen is een belangrijk aspect waar De Bakermat ook naar heeft gekeken. Een zwangerschap en het ouderschap zijn sowieso levensfasen met meer emoties en hormoonstommelingen. Dat brengt op zich al een verhoogde kwetsbaarheid voor psychische problemen met zich mee. Er was meer angst, onzekerheid en frustratie bij de ouders, ook met betrekking tot de gezondheid van hun baby. De spanningen in gezinnen liepen op. Aangezien er geen

ondersteuning was, waren de ouders meer vermoeid. Vaak werden onderliggende psychische problemen nog versterkt. Er zijn meer klachten over depressieve gevoelens en angst geweest.

Een wetenschappelijk onderzoek bij zwangere en borstvoedende vrouwen in België heeft die ervaringen bevestigd. Het onderzoek heeft aangetoond dat bijna de helft van die vrouwen tijdens de lockdown verhoogde depressie- of angstsymptomen vertoonde en dat 40 procent met een verhoogde angstscore zat. Normaal gezien, vertoont rond de geboorte 10 tot 20 procent depressiesymptomen. Het is belangrijk dat het nu om bijna de helft ging. Veel mensen waren thuis geïsoleerd en hun problemen bleven onder de radar.

9. Mentaal welzijn van de zorgverstrekkers

Het mentaal welzijn van de zorgverstrekkers is ook een belangrijk aspect. Dit geldt zeker voor de zorgverstrekkers die tijdens de coronaperiode zorg zijn blijven verstrekken. Lies Versavel heeft de stress en de angst al vermeld, maar er is ook nog de drukte in het eigen gezin. Die mensen hebben vaak ook kinderen en moesten op korte termijn veel veranderingen opvangen. Wat een grote rol heeft gespeeld, is dat ze zich door de overheid vergeten of niet gesteund voelden. De solowerkers en de medewerkers in kleine praktijken, praktijken die niet zo goed zijn georganiseerd of praktijken die niet in grotere structuren zijn ingebed, hebben zich vaak eenzaam gevoeld. Ze hebben veel onderlinge solidariteit en solidariteit van vrienden, familieleden en mensen uit de eigen omgeving ervaren, maar het was mentaal toch een zeer zware periode. Dit weegt nog steeds door en Lies Versavel heeft dan ook angst voor de periode die nog moet komen. Ze vraagt of er wel voldoende personeel zal zijn. Mensen vallen uit omdat ze ziek zijn, in quarantaine moeten of zelfs omdat hun kinderen in quarantaine moeten. De zorgverstrekking moet echter blijven draaien. Zeker nu het aantal besmettingen weer stijgt, blijft het stressniveau zeer hoog. De zorgverstrekkers moeten immers ook bij coronapositieve moeders langgaan.

10. Conclusie en beleidsaanbevelingen

De conclusie van Lies Versavel is dat het 'too little, too late' is geweest. De sector heeft te weinig en te laat steun ervaren. Dat brengt haar bij de beleidsaanbevelingen die met betrekking tot vijf domeinen zijn opgesteld.

10.1. Communicatie en adviezen

Wat communicatie en adviezen betreft, vraagt ze de sector bij het formuleren van de adviezen te betrekken. Ze vraagt ook om haalbare regels en adviezen. Een richtlijn moet niet enkel stellen wat niet mag, maar ook wat wel kan of op welke manier iets wel kan. Er moet een duidelijk informatiekanaal komen. Er moet liefst afstemming tussen de Vlaamse overheid en de federale overheid komen. Dit komt op de sector en op de burger immers verwarrend over. Er moet aandacht gaan naar de communicatie met de kwetsbare doelgroepen. De communicatie is immers niet altijd tot hen doorgedrongen.

10.2. Organisatie van de zorg

Wat de organisatie van de zorg betreft, zijn er veel aanbevelingen. Er moet dringend in digitale gegevensdeling worden geïnvesteerd. Die vraag leeft in de sector al heel lang. Indien het de bedoeling is gecoördineerder samen te werken, is er nood aan gedeelde elektronische gegevens. De sector botst op verschillende muren, niet enkel een financiële, maar ook op het gebrek aan drive bij de overheid. Er moet worden geïnvesteerd in de financiële ondersteuning van de organisatie van vroedvrouwenpraktijken (zoals de ondersteuning van huisartsenpraktijken) zodat

deze zich beter zou kunnen organiseren. De Vlaamse bevoegdheid inzake preventie moet ten volle worden uitgeput. De eerstelijnszorgverstrekkers mogen niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. Dat is het gevoel dat ze nu hebben. Dit geldt zeker voor de vroedvrouwen, die bij de federale overheid horen, maar veel preventief werk en welzijnswerk leveren. Ze vallen op dat vlak wel altijd uit de boot. Volgens het RIZIV is preventie immers een regionale materie. Er moet meer worden geïnvesteerd in die preventie, in de brede geïntegreerde zorgtrajecten, in de coördinatie ervan en in de koppeling tussen gezondheid en welzijn. Dat is net wat de expertisecentra doen en dit kan niet worden opgesplitst. De essentiële zorg moet worden gedefinieerd. Er moet worden geïnvesteerd in het garanderen van zorg voor alle gezinnen. Er moet worden geïnvesteerd in digitale dienstverlening en in het mogelijk maken van telewerken in deze organisaties. De organisaties zijn vaak heel klein en hebben niet de middelen of de capaciteit om hier zelf in te investeren. Ze hebben veel op eigen kosten gedaan, maar ze kunnen de organisatie daarvan eigenlijk niet zelf financieren.

10.3. Ondersteuning van gezinnen

Wat de ondersteuning van gezinnen betreft, moet de laagdrempelige dienstverlening worden gewaarborgd. Er moet worden geïnvesteerd in de detectie van kwetsbaarheid in het begin van de zwangerschap. Er moet worden geïnvesteerd in maatregelen om de kwetsbaarheid weg te werken. Tijdens de zwangerschap kan veel worden gedaan om kinderen een goede start te geven. Om de drempel zo laag mogelijk te houden, moet meer in laagdrempelige preventieve initiatieven worden geïnvesteerd. Er is een vraag om voor alle gezinnen in corona-ouderschapsverlof te voorzien. Nu geldt dit enkel voor wie voltijds werkt en niet voor wie vier vijfden of halftijds werkt. Alleenstaande ouders werken niet altijd voltijds.

Het welzijn van kinderen en jonge gezinnen moet op de prioriteitenlijst staan. Nu wordt continu met de kaasschaaf op de sector bespaard, zodat er bijna niets overblijft. Aangezien de sector zo veel kan betekenen bij de start van het leven, moet er net meer in worden geïnvesteerd.

10.4. Perinataal mentaal welzijn

Wat het perinataal mentaal welzijn betreft, luidt de aanbeveling dat moet worden geïnvesteerd in de detectie van perinatale mentale problemen tijdens de zwangerschap en in het postpartum. Er moet op de verschillende zorgniveaus voldoende psychische begeleiding zijn. De mensen op de eerste, tweede en derde lijn moeten goed kunnen samenwerken. Er moet een goede coördinatie komen om de gezinnen de nodige zorg te geven, want dit ontbreekt momenteel.

10.5. Ondersteuning van zorgverstrekkers

Lies Versavel vraagt te zorgen voor voldoende en vooral correct verloond personeel in de eerstelijnszorg. Om veilig fysieke zorg te kunnen verstrekken, moet het personeel voldoende beschermingsmateriaal hebben. Het mentaal welzijn moet op de werkvloer worden ondersteund. Niemand mag verwachten dat de medewerkers al die bijkomende zorg zo maar vrijwillig zullen blijven verstrekken. Het elastiek kan niet verder worden uitgerekt. Het is duidelijk geworden dat het nodig is in de digitalisering van de zorgverstrekkers te investeren. Lies Versavel koppelt dit aan de elektronische gegevensdeling. De preventieve rol van de vroedvrouwen moet worden gehonoreerd, want nu vallen zij overal uit de boot. Dat gebeurt dan wel ten koste van de gezinnen. De gezinnen die het kunnen betalen, kunnen een beroep op zorgverstrekkers doen. Voor zij die het niet kunnen betalen, moet dit vrijwillig gebeuren. Er moet worden ingezet op de ondersteuning van de vroedvrouwpraktijken.

Tot slot vraagt Lies Versavel alle aanwezigen er alles aan te doen om de tijdens de coronaperiode geboren kinderen een goede start te geven. Zij zijn immers de toekomst van het land en zullen binnen enkele decennia de basis van de maatschappij vormen. Die kinderen een goede start geven, is de basis van de toekomst van de maatschappij.

II. Vragen van de leden

1. Vragen van Katrien Schryvers

Katrien Schryvers bedankt Lies Versavel voor haar heldere uiteenzetting en duidelijke boodschap. Er zijn al ziekenhuizen waar met een kortere verblijfsperiode wordt gewerkt. Ze vraagt of dat korter verblijf er steeds op initiatief van het ziekenhuis is gekomen. Misschien waren de bevallen vrouwen soms ook bang om in het ziekenhuis besmet te geraken.

Bezoek in het ziekenhuis was niet meer mogelijk. Sommigen vonden het erg hun blijdschap om de geboorte niet met anderen te kunnen delen. Katrien Schryvers heeft echter ook reacties gekregen van ouders die het zo veel rustiger vonden. Ze vraagt Lies Versavel wat zij, op basis van haar ervaringen, de optimale invulling van het bezoekrecht na een bevalling vindt. Ze vraagt hoe hier, zeker in kader van de COVID-19-epidemie, best mee wordt omgegaan.

Heeft Lies Versavel tips om de kwetsbare gezinnen bij het begin van de zwangerschap actief op te zoeken? Misschien kunnen de Huizen van het Kind in dit verband een rol spelen.

Heeft Lies Versavel het aanvoelen dat bepaalde zwangere vrouwen niet de nodige medische opvolging hebben gekregen omdat ze niet meer durfden naar de gynaecoloog of het ziekenhuis te gaan, of omdat de consultaties waren stopgezet?

Tot slot is de verhoogde kwetsbaarheid voor psychische problemen duidelijk naar voren gekomen. Er zijn meer vragen en klachten over depressieve gevoelens geweest. Katrien Schryvers vraagt hoe die families worden opgevolgd. Ze vraagt zich af of de vroedvrouwen en eerstelijnszorgverstrekkers naar de hulpverlening kunnen doorverwijzen, maar ook of er in die hulpverlening voldoende capaciteit is. Er bevallen nog steeds vrouwen. Hoe verloopt de detectie nu? Er is een screening-instrument, maar wie volgt dat momenteel op?

2. Vragen van Freya Saeys

Ook *Freya Saeys* dankt Lies Versavel voor de duidelijke uiteenzetting. Dat de partner tijdens de consultaties niet aanwezig mocht zijn, heeft volgens haar een enorme impact gehad op de zwangere vrouw en op de partner. Is er daarover een bevraging geweest?

Velen hebben het uitblijven van bezoek als rustgevend ervaren, maar Freya Saeys vraagt zich bezorgd af of zwangere vrouwen voldoende ondersteuning hebben gekregen. De periode vlak na de bevalling en de zwangerschap zijn beide een cruciale periode. Het verbaast haar niet dat er meer klachten over depressie en angst zijn geweest. Ze verwijst naar de resolutie betreffende de vroegtijdige detectie en behandeling van de postnatale depressie (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 436/3). De moeder-kindeenheden hebben doorgewerkt. Ze vraagt Lies Versavel of ze daar contact mee heeft gehad om tot eventuele doorverwijzingen te komen. De medewerkers hebben voor ondersteuning aan huis gezorgd, maar Freya Saeys weet dat de diagnose in verband met een postnatale depressie zeer moeilijk te stellen is en vaak ontbreekt. Net tijdens deze periode is het goed dat er mensen aan huis gaan,

zeker voor de kwetsbare gezinnen. Dat moet een zware belasting van vroedvrouwen en de kraamzorgorganisaties zijn geweest.

Freya Saeys vindt het goed dat de projecten in verband met het verkort ziekenhuisverblijf positief zijn beoordeeld. Er was tijdens deze periode betere coördinatie en daar is overal veel nood aan.

Dat de communicatie eenduidiger moet zijn, heeft de commissie al eerder gehoord. Het agentschap Opgroeien heeft de richtlijnen blijkbaar steeds vrij laat doorgestuurd. Bovendien waren de richtlijnen niet altijd op elkaar afgestemd. Dat is al gebleken tijdens de hoorzittingen over de (residentiële) ouderenzorg (*Parl.St. VI.Parl. 2019-20, nr. 419/1-8*). De andere sectoren hebben het ook over de investeringen in de digitale gegevensdeling gehad. Dat zijn elementen waar het Vlaams Parlement zeker rekening mee moet houden.

3. Vragen van Celia Groothedde

Celia Groothedde geeft Lies Versavel een pluim, niet enkel voor haar presentatie, maar ook voor het initiatief om zo veel zorgverleners te bevragen, zodat ze een duidelijk beeld kan schetsen. Ze geeft ook een pluim aan de vroedvrouwen in de eerstelijnszorg, want vaak waren zij de enigen die er waren voor de gezinnen tijdens een periode waarin iedereen door de aard van een zwangerschap de facto kwetsbaar wordt.

Aangezien Lies Versavel heeft geklaagd vaak van het kastje naar de muur te zijn gestuurd, vraagt Celia Groothedde of zij of de zorgverleners ook rechtstreeks contact met het kabinet hebben opgenomen. Ze wil weten van wie er geen antwoord is gekomen. Een andere vraag is hoe de communicatie beter kan worden. Nu er mogelijk een tweede golf aankomt, is dat een pragmatische vraag.

Er is blijkbaar een kloof tussen kansrijke en kansarme ouders. De drempels zijn verhoogd voor mensen voor wie ze op andere ogenblikken eigenlijk al veel te hoog waren. Dat is een oud zeer. In 2005 heeft het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg dat al onderzocht. Begin 2020 hebben twee onderzoeken hetzelfde aangetoond. De coronacrisis heeft de systeemfouten nog erger aangetoond. Als kwetsbare gezinnen van de radar zijn verdwenen, is dat een probleem, want dan is er een 'dark number'. Heeft De Bakermat er enig idee van hoe groot dit 'dark number' is en op welke wijze dit in kaart kan worden gebracht? Hoe kunnen die mensen tijdens een eventuele tweede golf worden ondersteund?

In deze context wordt vaak verwezen naar het project 'Born in Brussels', een mooi, maar ook heel kleinschalig project. Kan een opschaling van dat project eventueel een oplossing vormen? Misschien is een andere aanpak gewenst. Vaak gaat het om anderstalige gezinnen of gezinnen met een ander land van origine. In het Vlaams Parlement wordt vaak op de nood van Nederlandstalige zorg gehamerd. Door niet laagdrempelig, anderstalig en niet-talig te communiceren, worden die gezinnen nu net niet bereikt. Op dit ogenblik zou met grote motivatie een zachte doorstart kunnen volgen om die mensen naar een grotere integratie in de maatschappij te begeleiden. Ze vraagt hoe dit kan worden opgevangen.

Een volgende vraag is of de obstetrische rechten van zwangere vrouwen, bevallende vrouwen en jonge gezinnen zijn gerespecteerd. Celia Groothedde heeft hierover veel berichten ontvangen. Ze vindt het zorgwekkend dat de obstetrische rechten, de patiëntenrechten en de vrouwenrechten tijdens de coronacrisis blijkbaar veel meer zijn geschonden. Ten gevolge van simpele en begrijpelijke maatregelen, zoals het niet toelaten van partners bij de preventieve zorg en de bevalling, begrepen anderstalige mensen of mensen met een psychische problematiek niet meer wat er eigenlijk gebeurde. Ze konden hun eigen zorg niet meer

opvolgen en kregen de facto minder zorg. Ook nu mensen weer ontzettend veel contacten mogen hebben, mogen op bepaalde plaatsen de partners nog steeds niet bij de pre- of postnatale zorg aanwezig zijn. Celia Groothedde vindt dat een absurde situatie. Ze vraagt Lies Versavel in te gaan op de vraag of en op welke wijze die rechten zijn gerespecteerd, maar ook hoe dat beter kan verlopen.

Wat de financiering van onder meer vroedvrouwen betreft, vraagt Celia Groothedde zich af welke financiering nodig is voor de preventieve rol van vroedvrouwen en op welke manier de Vlaamse overheid dit ten volle kan uitputten.

Er is meer nood aan psychosociale begeleiding van gezinnen en van zorgverleners. Er is veel onzichtbaar werk verzet door de enigen die nog aan huis kwamen. De ambulante zorg is kosteloos opgevolgd. Celia Groothedde vraagt Lies Versavel in te gaan op de compenserende maatregelen die al zijn genomen en die zowel tijdens de coronaperiode als tijdens een eventuele tweede golf nog kunnen worden genomen.

Tot slot is blijkbaar aan woekerprijzen beschermingsmateriaal gekocht. Celia Groothedde vraagt of er een overzicht van de gemaakte kosten bestaat, of het wenselijk is dergelijke kosten te maken en welke compenserende maatregelen er zijn genomen.

4. Vragen van Hannes Anaf

Hannes Anaf heeft de boodschap 'too little, too late' in deze commissie al vaak gehoord. Hij heeft veel respect voor de wijze waarop deze sector tijdens de crisis in moeilijke omstandigheden voor gezinnen is blijven zorgen. De cruciale momenten in het leven van die ouders waren nog minder evident omdat het sociaal netwerk was weggevallen.

Wat de afwezigheid van de partner tijdens consultaties betreft, verwijst hij naar zijn eigen ervaringen. Hij heeft voor de geboorte van zijn kind zelf ervaren hoe belangrijk het is daar als partner bij te zijn. Die partner wordt immers ook vader of moeder. Hij vraagt of dat verbod op de richtlijnen van het agentschap Opgroeien was gebaseerd. Hij vraagt of dit gealigneerd was op het bezoekrecht in de ziekenhuizen, waar partners ook niet mee naar de consultatie mochten gaan. Vanaf een bepaald ogenblik was het in de ziekenhuizen wel weer mogelijk om mee te gaan. De vraag is dan of het vanaf dat ogenblik voor partners ook mogelijk was de consulten te volgen. Hieruit volgt dan de vraag of dat in de toekomst anders kan verlopen.

Wat het persoonlijk beschermingsmateriaal betreft, kan Hannes Anaf zich voorstellen dat de grote schaarste bij de zorgverleners voor angst heeft gezorgd. Ze moeten bij al die gezinnen langsgaan, maar ze hebben zelf ook een gezin dat kan worden besmet. Hij vraagt of er ondertussen afspraken met het agentschap zijn gemaakt om ervoor te zorgen dat iedereen tijdens een tweede of derde golf beschermingsmateriaal zal krijgen. Er is een stock voor de woonzorgcentra. Hij vraagt Lies Versavel of er ook voor haar sector een stock is, dan wel of de organisaties worden verondersteld die stock zelf aan te leggen.

Hannes Anaf vraagt of de kwetsbare gezinnen ondertussen, na een half jaar, wel op de radar zijn verschenen. Hij vraagt welke rol Kind en Gezin op dit vlak speelt. Die organisatie bezoekt zeer veel gezinnen thuis en zou de kwetsbare gezinnen eigenlijk moeten kennen.

5. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls bedankt Lies Versavel voor haar toelichting. Alle toekomstige ouders voelen angst voor wat de coronapandemie voor hen en voor hun toekomstige baby zal teweegbrengen. Er is een brochure van de Vlaamse Vereniging voor Obstetrie en Gynaecologie met vragen en antwoorden. De vraag is of die brochure bij de mensen geraakt en wie hiervoor zou moeten zorgen. Dat zou immers heel wat angst en stress van ouders wegnemen.

Klopt het dat de consultaties van vroedvrouwen en kraamhulpen die aan huis komen volledig worden terugbetaald, maar dat dit niet geldt voor consultaties bij gynaecologen? Dat is niet zonder belang, want volgens Lies Versavel hebben vroedvrouwen en kraamhulpen het een en het ander gratis gedaan. Zijn de consultaties in dat geval niet aangerekend of doorgerekend?

Wat de digitale gegevensdeling betreft, moeten eigenlijk meerdere vragen worden gesteld. Hij vraagt Lies Versavel welke gegevens ze niet heeft, aan welke gegevens ze nood heeft en wat een veilig platform is om die gegevens te delen. Tot welke gegevens hebben de kenniscentra wel al toegang?

Samenwerking tussen alle partners is natuurlijk belangrijk. Blijkbaar is er een tegenstelling tussen enerzijds de kraamhulp en de vroedvrouwen, en anderzijds de huisartsen en de gynaecologen. Daar hebben ouders niet veel aan. De coronacrisis zou op dat vlak geen facilitator mogen zijn, maar zou net voor een betere samenwerking moeten zorgen.

Wat de opvolging van zwangerschappen betreft, konden bepaalde consultaties volgens Lies Versavel niet meer doorgaan. Het gaat dan om niet-dringende consultaties, maar een zwangerschap is niet iets wat iemand kan uitstellen of met drie maanden kan verlengen. Op een aantal momenten tijdens de zwangerschap moet worden nagekeken hoe het met de moeder, met de baby en zeker ook met het gezin is gesteld. Koen Daniëls heeft wat navraag gedaan. De consultaties in de ziekenhuizen zijn doorgegaan. Die consultaties werden als dringend beschouwd. Hij vraagt Lies Versavel of zij enig cijfermateriaal heeft over waar en bij wie zwangere vrouwen niet meer op consultatie mochten komen of een terugbetaalde echografie niet mochten laten maken. Dat cijfermateriaal zou handig zijn om bepaalde zaken te staven.

6. Vragen van Immanuel De Reuse

Immanuel De Reuse dankt Lies Versavel op zijn beurt voor haar toelichting. Als de coronacrisis één positief gevolg heeft gehad, is het wel dat heel wat organisaties tegen het licht zijn gehouden en zichzelf tegen het licht hebben gehouden. Nu zijn de tekortkomingen en de verwachtingen ten aanzien van de politiek en de overheid scherpgesteld. Net als Lies Versavel wil ook Immanuel De Reuse een goede start voor alle kinderen in het land.

In tegenstelling tot Immanuel De Reuse zelf, hebben heel wat partners de zwangerschap maar deels meegemaakt. Thuis waren ze erbij, maar ze mochten niet mee naar de infovergaderingen van Kind en Gezin of naar de gynaecoloog, en ze hebben hun emoties niet kunnen uiten. Hoe kan dat nog worden opgevangen?

Er is al vaak naar het persoonlijk beschermingsmateriaal verwezen. Er was een tekort en op de markt zijn woekerprijzen gevraagd. Hoe zou De Bakermat dit in de toekomst willen opvangen? In de woonzorgcentra gaat het om een minimumstock. Met welke communicatie ten aanzien van de partners wil De Bakermat die problemen in de toekomst voorkomen?

De communicatie is natuurlijk steeds tweeledig. Er is communicatie ten aanzien van de sector en er is communicatie ten aanzien van de doelgroep. In haar aanbevelingen heeft Lies Versavel verduidelijkt wat van communicatie ten aanzien van de sector wordt verwacht, maar Immanuel De Reuse vraagt haar om tips om de communicatie ten aanzien van de doelgroep te verbeteren.

De sector verzet heel wat werk en doet ook vrijwillig een aantal zaken. Immanuel De Reuse vraagt hoe alle tips tot bij de overheid kunnen komen en hoe de overheid hier verder op kan inspelen.

Wat de maximalisatie van de Vlaamse bevoegdheden inzake welzijn en preventie betreft, verzekert Immanuel De Reuse Lies Versavel dat ze in zijn partij een partner kan vinden. Als het om het welzijn en de gezondheid van de bevolking gaat, mag geen pingpongspel worden gespeeld. Als de bevoegdheden naar de Vlaamse overheid komen, zal zij haar verantwoordelijkheid moet nemen, maar dan is er wel een aanspreekpunt en zal de sector niet van het kastje naar de muur worden gestuurd.

De ondersteuning van kwetsbare gezinnen gaat eigenlijk breder dan het gebied in de zorgverlening dat De Bakermat vertegenwoordigt. Dit moet een overlappend werk van heel wat partners in de zorg- en welzijnssector zijn. Er moeten netwerken worden gevormd en er moet overleg zijn. Heeft De Bakermat nieuwe inzichten? Moet er een nieuwe structuur komen of moet dit worden ingebed in een bestaande structuur die de kwetsbare gezinnen detecteert, zodat de nodige zorg kan worden geboden?

Wat ondersteuning betreft, mogen de zorgverstrekkers niet worden vergeten. In het begin van de coronaperiode kon de volledige zorgsector en eigenlijk ook de volledige maatschappij heel wat angsten niet plaatsen. Het gaat nu echter om een kleine niche die over het hoofd is gezien. Dat mag in de toekomst zeker niet gebeuren. Er was sprake van solidariteit onder collega's, maar de maatschappij moet solidair zijn met de volledige zorgsector en niet met een deeltje ervan.

In het begin van haar presentatie heeft Lies Versavel een aantal open vragen gesteld. Heeft iedereen wel voldoende pre- en postnatale zorg gekregen? Immanuel De Reuse heeft op de website gezien dat De Bakermat een partnerschap met het Universitair Ziekenhuis Leuven heeft. Zijn er gesprekken met de academische wereld om een onderzoek naar de gevolgen van de COVID-19-epidemie op de kraamzorg te initiëren?

III. Antwoord van Lies Versavel

Op de vraag of het kortverblijf een initiatief van de ziekenhuizen of een gevolg van de angst van de ouders was, antwoordt *Lies Versavel* dat dit per regio sterk wisselt. In sommige regio's was er sowieso al een kortverblijf. In andere regio's ging het deels om initiatieven van de ziekenhuizen en deels om de angst van de bevallen vrouwen, of om het feit dat de partner de materniteit niet mocht bezoeken.

Het uitblijven van bezoek in het ziekenhuis maakte het voor sommigen rustiger, maar anderen vonden dat erg. Het komt erop aan een middenweg te zoeken. Voor de ouders was het op de materniteit heel rustig. De partner was er vaak bij en samen konden ze tijd nemen om aan de baby te wennen. Ze moesten geen bezoek ontvangen en konden borstvoeding starten. Op zich was dat positief. De Bakermat pleit ervoor het bezoek op de kraamafdeling te beperken. De grootouders of bepaalde personen die heel dicht bij de ouders staan, kunnen een belangrijke emotionele ondersteuning bieden, maar het is mogelijk dat te beperken. Lies Versavel gaat ervan uit dat de ziekenhuizen momenteel positieve voorstellen uitwerken.

Wat de betere detectie van kwetsbare gezinnen in het begin van de zwangerschap betreft, wijst Lies Versavel erop dat elke zwangere vrouw in het begin van de zwangerschap door een zorgverstreker, gynaecoloog, huisarts of vroedvrouw wordt gezien. Dat is ook een van de aanbevelingen van het KCE. Begin 2020 is een rapport van het KCE over de organisatie van de prenatale zorg verschenen. In dat rapport wordt aanbevolen om de maatschappelijke en mentale kwetsbaarheid tijdens het eerste trimester van de zwangerschap te detecteren. Dit is iets wat zorgverstrekkers moeten opnemen en waarvoor ze in grote netwerken moeten samenwerken. Wie zwanger is, moet zo snel mogelijk door een huisarts, gynaecoloog of vroedvrouw naar de zorg worden geleid. De geïntegreerde zorgtrajecten vormen een zeer belangrijke aanbeveling. Het KCE beveelt aan hiervoor samen te werken met gynaecologen, huisartsen en vroedvrouwen. Niemand moet te veel of te weinig zorg krijgen, maar iedereen moet alle medische en preventieve zorg op maat van het gezin krijgen. In het begin van de zwangerschap kunnen een aantal zaken worden gedetecteerd. Het project 'Born in Brussels' doet dat, maar het gebeurt ook in andere regio's. Er is evenwel geen nomenclatuur. Het vraagt tijd en het moet er maar worden bijgenomen.

De Bakermat werkt momenteel in opdracht van Kind en Gezin een aantal proefprojecten uit met betrekking tot de geïntegreerde prenatale zorg. Er kunnen op dat vlak nog heel wat stappen worden gezet, maar dat vergt inspanningen en diplomatie. Iedereen moet immers samenwerken en iets aan een andere zorgverstreker loslaten. Er moeten goede afspraken zijn.

In de regio van Lies Versavel loopt momenteel een postnataal zorgtraject. Er was een proefproject met bijna het hele ziekenhuisnetwerk in de regio en met de huisartsen, vroedvrouwen, kraamzorgorganisaties en welzijnsorganisaties. Dat is een goed voorbeeld van samenwerking en een goede basis om tijdens de coronacrisis bijkomende modules aan te hangen. Lies Versavel wil dit doortrekken tot de prenatale zorg, maar het vraagt veel coördinatie om alle partners in een regio met elkaar te verbinden. Momenteel wordt met heel weinig middelen en heel veel inspanningen gewerkt om de aanbevelingen van het KCE in de praktijk te brengen. De nomenclatuur ontbreekt echter. Door vroege detectie kunnen zowel mentaal als maatschappelijk kwetsbare gezinnen in het netwerk de nodige zorg op maat krijgen. Dit vraagt samenwerking met partners zoals bijvoorbeeld drugsbegeleidingsdiensten of maatschappelijke diensten die voor huisvesting zorgen.

De Bakermat weet niet of bepaalde vrouwen tijdens de zwangerschap niet de nodige medische zorg hebben gekregen. Volgens Lies Versavel zijn er vrouwen die niet alle zorg hebben gekregen, maar er zijn geen cijfers en het is slechts een aanvoelen. Er zijn in elk geval sterke verschillen tussen regio's. In sommige regio's zijn de consultaties bij gynaecologen in ziekenhuis doorgedaan, maar in andere regio's werden mensen naar de vroedvrouw in de eerste lijn doorgestuurd. Vroedvrouwen mogen dat van sommige artsen niet doen, maar nu waren ze ineens goed genoeg. Dat is goed, want de vroedvrouwen kunnen dat ook. Ze zijn hiervoor bevoegd en ze hebben er ook voor gestudeerd. Waarschijnlijk hebben bepaalde vrouwen niet alle zorg gekregen, maar essentiële zorg, zoals echografieën, hebben ze waarschijnlijk wel gekregen.

Vervolgens gaat Lies Versavel in op de vragen over de partner, een punt dat verschillende keren ter sprake is gebracht. Tijdens de beginfase mocht de partner niet mee naar de consultaties. Hoe minder vermenging, hoe kleiner de kans op een besmetting was. Het virus heeft ook de consultaties bij vroedvrouwen beïnvloed. De consultatieruimtes zijn heel klein en een consultatie duurt gemakkelijk langer dan een uur. Met drie personen is dat niet gemakkelijk, maar het is een afweging tussen het besmettingsrisico en het belang van de aanwezigheid van de partner. Zeker als moeders de taal niet goed begrijpen, in een kwetsbare situatie zitten of als slecht nieuws moet worden gebracht, is de partner belangrijk. Als de vrouw dan

alleen is, is het heel schrijnend dat de partner er niet is om ook vragen te stellen. Momenteel is de partner meestal wel aanwezig. Hier en daar is er tijdens de coronaperiode soepelheid getoond om in bepaalde situaties en onder strikte veiligheidsvoorwaarden toch een begeleider of partner te laten meekomen.

Wat de opvolging van de verhoogde psychische kwetsbaarheid betreft, herhaalt Lies Versavel dat ze niet weet wie onder de radar is verdwenen en niet is opgevangen. Heel wat mensen hebben niet de nodige psychische zorg gekregen. Er zijn een tweetal moeder-kindeenheden voor de heel zware problematieken in Vlaanderen. Dat is heel weinig. Er is nood aan een georganiseerde structuur waar de eerste, tweede en derde lijn mensen heen kunnen sturen. Dat ontbreekt momenteel. Het is mogelijk naar een gespecialiseerd centrum te bellen, maar eigenlijk moeten de eerstelijnsmedewerkers de nodige getrapte zorg bieden.

De volgende vraag is wie De Bakermat geen antwoorden heeft gegeven en van het kastje naar de muur heeft gestuurd. Lies Versavel heeft een paar keer naar infolijnen en dergelijke gebeld, maar geen antwoorden gekregen. Op de website van Sciensano stonden een aantal zaken. De vroedvrouwen moesten van het Vlaams Instituut Voor de Eerste Lijn op regelmatige basis een barometer over het materiaal invullen. Ze konden problemen aangeven, maar het antwoord was dat ze bij bepaalde firma's terecht konden. Dat was niet echt het antwoord dat ze nodig hadden.

Wat de kwetsbare gezinnen betreft, weet Lies Versavel niet hoe groot het 'dark number' is. Er zijn gezinnen onder de radar verdwenen. Zij hebben niet de nodige zorg gekregen, maar De Bakermat weet niet hoeveel vrouwen het zijn. Als in de toekomst echt kan worden samengewerkt in gestructureerde netwerken zullen mensen minder gemakkelijk verloren lopen. In die gecoördineerde organisaties moet iedereen elkaar kennen, en moet iedereen aan detectie en screening doen. Door hierop in te zetten, kan veel worden opgevangen.

Het project 'Born in Brussels' is zeker een goed project. Daar wordt ook aan prenatale groepszorg gedaan. Dat gebeurt ook al op andere locaties en De Bakermat wil dit uitbreiden, maar aangezien er geen nomenclatuur voor groepszorg is, zijn er hiervoor geen vergoedingen. Het kan nochtans een goede manier zijn om sociaal geïsoleerde kwetsbare gezinnen te ondersteunen.

Aangezien ze geen politica is en niet goed weet hoe dat allemaal te werk gaat, vindt Lies Versavel het moeilijk de vraag over de taal te beantwoorden. Ze merkt op het terrein wel dat er een taalprobleem is. Veel vrouwen en hun gezinsleden volgen Nederlandse lessen, maar dat betekent niet dat ze alle informatie begrijpen of dat die mensen kunnen worden bereikt met informatie over bescherming tegen het coronavirus. De organisaties die met die mensen werken, moeten voldoende worden ondersteund om de kwetsbare gezinnen goed te informeren. Rechtstreekse communicatie van de overheid ten aanzien van de kwetsbare gezinnen is immers niet evident.

Wat de obstetrische rechten tijdens de bevalling betreft, is niet alles gelopen zoals het hoort. De sector heeft hier wel lessen uit getrokken.

Wat de financiering van de vroedvrouwen betreft, bevat het rapport van het KCE heel wat aanbevelingen over de wijze waarop de Vlaamse overheid de bevoegdheden inzake welzijn en preventie kan uitputten. Het is belangrijk hierop in te zetten, want de nomenclatuur van het RIZIV is hier niet voor gemaakt.

Het persoonlijk beschermingsmateriaal blijft een probleem. De vroedvrouwen hebben van de overheid een strategische stock gekregen. De organisaties die van de Vlaamse overheid afhangen, hebben een klein pakketje met een paar mondkmaskers

gekregen. Het zou beter zijn hier in de toekomst meer middelen voor uit te trekken of te voorzien in praktijkondersteuning om het materiaal te betalen. Vroedvrouwen moeten dit betalen met wat ze via de op zich al ontoereikende nomenclatuur van het RIZIV krijgen.

Wat de digitale gegevensdeling en een veilig platform betreft, zijn al heel wat inspanningen geleverd, maar het blijft altijd liggen. Bij de Vlaamse overheid zijn een aantal proefprojecten ingediend. De federale overheid is er zagezegd mee bezig, maar er zit geen beweging in. Lies Versavel wijst erop dat ze zeker een half uur nodig zou hebben om dat allemaal uit te leggen. Ze wil hierover gerust eens apart overleggen, maar het zou haar tijdens deze hoorzitting te ver leiden.

Wat de vraag over de academische wereld betreft, verwijst Lies Versavel naar haar eigen ervaringen in Leuven. Daar is er een samenwerking met het ziekenhuisnetwerk in verband met de postnatale zorg. Ook in verband met de prenatale zorg wordt dit nu gestart. Dit is een hefboom naar kwaliteit, want de academische wereld kijkt naar indicatoren en verricht metingen. De samenwerking is na de proefprojecten voortgezet. Aangezien alle betrokkenen dit belangrijk vinden, zet De Bakermat daar met veel goede wil verder op in.

IV. Uiteenzetting door Geert Bots, algemeen directeur, gemeenschapsinstelling De Kempen, en Peter Casteur, projectleider Jeugddelinquentiedecreet

1. Korte voorstelling

Geert Bots bedankt de commissie voor de gelegenheid te kunnen vertellen hoe zijn instelling het afgelopen half jaar heeft beleefd. De gemeenschapsinstelling De Kempen ligt in Mol en bestaat uit twee campussen, De Markt en De Hutten. Het is een gemeenschapsinstelling voor jongeren die door de jeugdrechter zijn geplaatst omdat ze delicten hebben gepleegd of omdat ze in een zeer verontrustende situatie zaten. In De Hutten worden 42 jongens opgevangen. In De Markt worden 53 jongens en 27 meisjes opgevangen. Om die jongeren een maximale zorgverlening te kunnen garanderen, beschikt de gemeenschapsinstelling over het equivalent van 296 voltijdse personeelsleden voor het pedagogische, didactische en ondersteunende proces.

2. Aanloop

Eind februari, begin maart 2020 was er al stijgende media-aandacht voor corona en de impact daarvan op België. Tot voordien was dat een verhaal van ergens ver weg in China. Maar begin maart 2020 begonnen de directies van de gemeenschapsinstellingen zich zorgen te maken. Wat als er corona in de instellingen komt? Zijn ze daar klaar voor? Hoe staan ze daartegenover en wat moet er dan gebeuren? Eerst waren er veel vragen, dan kwamen er ook richtlijnen. Maar over hoe de organisatie zou omgaan met geïmpacteerden in de instelling, daarover waren er nog veel vragen.

Het begon met praten over een plan van aanpak, zowel inzake preventie om te vermijden dat corona in de instelling zou terechtkomen, als wat te doen als dat toch het geval zou zijn. Eerst werd er preventief gehandeld. Ten tijde van de Mexicaanse griep was er wel een theoretische oefening gemaakt en die werd vanonder het stof gehaald, maar was die nog relevant?

Toen werden de eerste bijeenkomsten geannuleerd. De vraag was wat nog zinvol was om te laten doorgaan. Er was bijvoorbeeld een bijeenkomst van gepensioneerden

gepland, maar die werd als eerste geannuleerd omdat die mensen op dat moment tot de risicogroep behoorden.

Op 12 maart 2020 was er een eerste overleg bij het hoofdbestuur te Brussel met andere gemeenschapsinstellingen om dit door te praten. Er moesten zaken gebeuren om te vermijden dat ze te laat zouden komen. Vanaf dan is het snel gegaan, niet alleen in de instelling, maar in heel de samenleving. Dan volgden de eerste maatregelen voor de aanpak in functie van de volksgezondheid en van de continuïteit van dienstverlening in de gemeenschapsinstellingen.

Er was permanent aandacht voor communicatie met het personeel, de jongeren en hun context. Vanuit de gemeenschapsinstelling Mol was er overleg met de andere Vlaamse gemeenschapsinstellingen, met het hoofdbestuur van het agentschap Op-groeien en met de jeugdmagistratuur. Er werd heel veel gebundeld op de website van het agentschap.

3. Maatregelen van vrijdag 13 maart 2020

Op vrijdag 13 maart 2020 werden de eerste richtlijnen gemaakt voor het personeel over wat te doen als een jongere of een personeelslid besmet is. Er werd een draaiboek gemaakt over de stappen die op dat moment moesten worden ondernomen. Er werd ook ingezet op preventief handelen en op handhygiëne. Er werd gezorgd dat het nodige materiaal er was, en dat de mensen wisten wat ze moesten doen.

Er kwamen natuurlijk steeds meer vragen van collega's over hun eigen veiligheid. Het dagelijkse leven viel stil, maar zij moest blijven werken. Dat maakte de collega's heel bezorgd. Ze hadden nood aan concrete handvatten.

De jongeren gingen nog steeds naar buiten, naar de grote steden waar iedereen door elkaar liep, maar hoe veilig was dat nog allemaal? De Kempen is al een gesloten instelling en men wilde niet ook nog al het bezoek afpakken van de jongeren, dus dat werd nog mogelijk gemaakt. Jongeren die toelating hadden, konden nog naar huis in dat weekend. Er is ook nog bezoek gekomen in de instelling, maar het was duidelijk te zien dat mensen het daar moeilijk mee begonnen te hebben. Sommigen voelden zich heel ongemakkelijk bij het feit dat de jongeren nog naar buiten gingen. Anderen vonden het vanzelfsprekend om jongeren niet zomaar te scheiden van hun context.

Er werden toen een aantal niet-kritieke dagdiensten en personeelsvergaderingen geschrapt zodat er niet meer mensen in de instelling waren dan nodig. Ook niet-essentiële vergaderingen en verplaatsingen werden geannuleerd.

4. Maatregelen van maandag 16 maart 2020

Op maandag 16 maart 2020 werd de beslissing genomen om veel verder te gaan. Iedereen naar huis laten gaan en alle externen laten binnenkomen, was niet meer aan de orde. Toen werd de maatregel genomen om externe bezoeken aan jongeren in de instelling niet meer mogelijk te maken, en om jongeren niet meer naar buiten op verlof te laten gaan. Dat had een gigantische impact op de beleving van die jongeren. Ze zitten al in een isolement doordat ze in een gesloten instelling zitten, en dat isolement werd nu compleet. De impact daarvan werd een beetje kleiner gemaakt door bijna dagelijks telefonisch contact toe te laten voor de jongeren met hun context, waar dat voorheen een paar keer per week was. Zo bleef er toch een link tussen wat er thuis gebeurde en de jongeren in de instelling.

Alle niet-essentiële externen werden niet meer toegelaten. Er was een minimale bezetting. De draaiboeken werden continu aangepast en alle fysieke overleg-

momenten en dienstreizen werden geannuleerd. Dat gaat vaak over vergaderingen die een rechtstreekse impact hebben op trajecten van jongeren, bijvoorbeeld verplaatsingen naar jeugdrechtbanken. Al dat soort zaken waren plots niet meer zo evident. Heel veel jongeren vroegen zich af wat dat allemaal betekende.

De gemeenschapsinstellingen beschikken over een eigen school met eigen leerkrachten die intern lessen geven. Alleen jongeren op het einde van hun traject kunnen naar een externe school gaan in functie van hun re-integratie in de maatschappij. In die interne school kwamen alle leefgroepen bij elkaar. Op dat moment kon dat nog, maar die werden wel gereorganiseerd. Elke leefgroep kreeg een eigen leerkracht, er werd dus alleen nog lesgegeven per leefgroep. Het concept op dat moment was om van elke leefgroep een bubbel te maken. De jongeren leefden dus in hun bubbel in hun leefgroep met hun begeleiders en leerkracht. Verder kwamen ze niet meer onderling met elkaar in contact.

Over persoonlijk beschermingsmateriaal waren er veel vragen. Ook in de instelling was er schaarste en het was niet evident om snel materiaal te krijgen. Er was een beperkte stock en er was een medisch kabinet met een aantal mondmaskers. Daar moest omzichtig mee worden omgesprongen en het werd voorbehouden voor mogelijke gevallen of vermoedens van besmetting in de populatie. Omdat er nog geen coronatesten waren, werd iedereen met de minste ziekteverschijnselen aangezien als een mogelijk geval van corona.

5. Maatregelen van woensdag 18 maart 2020

Op woensdag 18 maart 2020 werd beslist dat het land in lockdown zou gaan. De impact was al groot op de instelling, en toen werd die uiteraard nog veel groter. De reguliere time-outleefgroepen werden opgeschort en omgevormd tot quarantaineleefgroepen voor nieuwe binnenkomende jongeren, en ook een ziekenboeg voor jongeren die ziek waren, om de kans op verdere besmetting te verkleinen.

In een gesloten instelling leeft iedereen dicht bij elkaar. Als men besmettingen buiten kan houden, is dat allemaal goed en gemakkelijk, maar als het binnen zit, is de kans dat het onderling gaat woekeren, ook veel groter.

Een aantal jongeren kregen de mogelijkheid om langer thuis te blijven. Jongeren die al op het eind van hun traject zaten, werden vroeger naar huis gestuurd in overleg met de sociale dienst en met toestemming van een jeugdrechter. Die werden wel nog dagelijks opgevolgd door de instelling. Het ging in totaal maar over een tiental jongeren die van die maatregel hebben genoten.

De opnameplicht is blijven doorlopen. Daarom was er voor de nieuwe jongeren een quarantaineleefgroep nodig, waar ze de eerste zeven dagen verbleven. Ze zaten niet in een individueel kamerregime, wel in een leefgroepprogramma. Er waren wel meer preventieve maatregelen. Personeelsleden liepen daar bijvoorbeeld rond met mondmaskers en werden vooral gemonitord op ziektesymptomen. Vanuit het agentschap Opgroeien is er een omzendbrief gekomen in overleg met de jeugd magistratuur over de maatregelen die op dat moment werden genomen.

Op dat moment werden ook de personeelsroosters omgegooid. Alle geplande dienstroosters werden leeggemaakt en het personeel werd ingeschakeld in een rooster van vijf dagen werken en zeven dagen thuis. Het was op dat moment heel belangrijk om gedurende de moeilijke maanden die zouden komen, te blijven beschikken over het bestaande personeel, en om een te grote druk te vermijden zodat ze niet zouden uitvallen. Dat zou pas echte problemen geven. Er is met veel zorg geprobeerd om iedereen het gevoel te geven dat ze dit op een haalbare manier konden blijven doen.

Op dat moment werd ook de interne school gesloten omdat de leerkrachten nodig waren om de leefgroepen te ondersteunen. Ook buiten werden de scholen gesloten. De leerkrachten hebben samen met het personeel in vaste teams gewerkt in de leefgroepen. Er werd wel nog gewerkt aan bepaalde schoolopdrachten.

6. Maatregelen van vrijdag 20 maart 2020

Op vrijdag 20 maart 2020 werden de draaiboeken aangepast voor de quarantaine- en ziekenboegleefgroepen. Vanaf toen was er ook heel veel aandacht voor het leefklimaat van de jongeren in die leefgroepen. Het was heel ingrijpend wat er allemaal gebeurde, dus was er ook veel aandacht voor het zo aangenaam mogelijk maken van het continu en misschien voor lange tijd samenleven van de leefgroepen van ongeveer tien jongeren en twee begeleiders. Om te vermijden dat ze opstandig zouden worden, was het belangrijk om heel veel met de jongeren te praten over wat er allemaal gebeurde.

Er was ook een extra aanbod van activiteiten en er werd extra ingezet op omkadering. In dat kader werd ook het beeldbellen mogelijk gemaakt, wat op dat moment nog geen gangbare praktijk was in de gemeenschapsinstelling. Het was belangrijk om de jongeren visueel contact te laten houden met hun eigen context. Dat is toch nog net iets anders dan de ouders aan de telefoon horen, al ziet men ze alleen maar op een scherm. Er werden heel snel laptops verdeeld en later werden die aangevuld met tablets en smartphones, om daar later een meer gangbare praktijk van te maken. Daarover is er tot vandaag een grote tevredenheid en dat wil Geert Bots ook zo houden.

De huiselijkheid in de eigen leefgroepbubbel was heel belangrijk. Ondanks het feit dat ze in isolatie zitten, hebben jongeren nood aan nabijheid, en iemand die hen op de schouder klopt of eens vastpakt. Zeker de meisjesleefgroepen zijn daar bijzonder gevoelig aan. Het is iets waar begeleiders en jongeren samen een weg in hebben moeten zoeken. Wat kan, wat is haalbaar, wat is oké en wat voelt goed aan?

Op dat moment kwamen er ook heel veel vragen van jongeren. Hoe is het bij mij thuis? Moet ik nu langer blijven? Wat gebeurt er met mijn traject? Kan ik doorstromen? Het was vaak zoeken met de uitstroompartners of ze konden doorstromen naar vervolghulpverlening of niet, want ook daar gebeurde natuurlijk van alles. Hier en daar heeft dat echt wel impact gehad op trajecten van jongeren. Er werd geprobeerd om de impact zo klein mogelijk te houden, maar impact is er wel degelijk geweest.

7. Maatregelen van woensdag 25 maart 2020

Op woensdag 25 maart 2020 werden er afspraken gemaakt over het continueren van het inhoudelijke forensische programma. Dat was tot nul herleid omdat de focus lag op het puur begeleiden van de jongeren in de leefgroepen. Natuurlijk zitten die jongeren daar om een bepaalde reden en met een bepaald doel, en daaraan moest worden voortgewerkt. Daarom werd geprobeerd om dat opnieuw op te starten. De stafleden die daarmee bezig waren, werkten vaak van thuis, maar ook zij beoefenden de kunst van het beeldbellen om die zaken te kunnen blijven doen met de jongeren. Ook met externe hulpverleners werd er veel meer ingezet op het beeldbellen om de impact op het traject zo klein mogelijk te maken en om tegelijk te kunnen blijven voortwerken aan de opdracht.

8. Geleidelijke en gefaseerde afbouw van de maatregelen

Vanaf het moment van afbouwen begint men automatisch weer te denken aan een meer normaal proces. Wanneer zullen alle ingrijpende maatregelen die werden genomen, terug kunnen worden afgebouwd? Vanaf begin mei 2020 werd daarmee gestart, na veel overleg met de andere instellingen en met het hoofdbestuur over wat een goede aanpak is en hoe dat op een goede manier kan worden vormgegeven. De nood was er natuurlijk wel, maar de angst bij het personeel was niet weg. Corona was op dat moment ook het land nog niet uit. Toch was het belangrijk om daarover al na te denken.

Er werd beslist om vanaf 4 mei 2020 bezoek aan jongeren weer op te starten, weliswaar met een beperkte bezoekerslijst. De jongeren moesten kiezen welke twee vaste personen ze op bezoek wilden laten komen. Daarvoor werden bezoeken ingericht met plexiglas om de bezoeken veilig te kunnen organiseren. Dat was voor de jongeren een verademing. Het eerste visuele contact met de eigen mama of papa, of met iemand anders was heel belangrijk.

Vanaf 25 mei 2020 konden jongeren met toelating naar buiten gaan met hun bezoek. Vanaf juni 2020 vonden er ook dagbezoeken plaats, en op termijn konden ook meer mensen op bezoek komen in de instelling. Eind juni 2020 waren er meerdaagse verloven en vanaf 1 juli 2020 was het contact met de contexten terug normaal. In De Kempen gaat het bezoek terug door in de leefgroepen en niet meer in de bezoeken achter plexiglas, weliswaar niet allemaal tegelijk, maar wat meer gespreid in de tijd. Er zijn dus nog steeds preventieve maatregelen, maar voor de jongeren voelt dat weer normaal aan en dat is toch heel belangrijk.

Vanaf mei 2020 werd er ook weer hard gefocust op de lopende schooltrajecten van de jongeren. Na de paasvakantie startte ook het regulier onderwijs weer op met pre-teaching op afstand. De jongeren die nog in een goed extern schooltraject zitten, hebben in de instelling kunnen aansluiten op de onlinesessies van hun eigen school. Ze konden met hun leerkracht één op één die sessies bijwonen. Dat heeft ervoor gezorgd dat meer jongeren dan in andere jaren erin gelukt zijn om een schooltraject tot een goed einde te brengen en een attest te behalen. Het grootste deel slaagde omdat ze plots niet meer als enige jongere in de klas zaten die onbereikbaar was. Ze hadden plots de mogelijkheid om samen met heel hun klas, ook al zaten ze in een instelling, de les te volgen. Daardoor misten ze veel minder en konden ze zichzelf meer vergelijken met de andere jongeren. Dat is een belangrijke les die daaruit werd geleerd.

In het begin van de zomer van 2020 werd de ziekenboeg afgeschaft omdat die heel weinig werd gebruikt. Er werd ook halftijds gestart met de time-outwerking. Die was aanvankelijk stopgezet voor de quarantainewerking, maar een week later werd er een crisisaanbod georganiseerd omdat er vanuit de sector nood was om jongeren die het in de gewone voorzieningen moeilijk hadden, er even tussenuit te kunnen halen. Dat is eigenlijk waarvoor die time-outleefgroepen dienen. Tijdelijk werd dat herleid tot een crisisaanbod van zeven dagen in plaats van veertien weken. Dat aanbod is vrij goed gebruikt geweest.

Vanaf juli 2020 is er weer het klassieke time-outaanbod. Dat begon halftijds als preventieve stap voor als het fout zou lopen, om snel terug te kunnen schakelen. Begin september 2020 werd beslist om terug naar de volledige capaciteit time-outwerking te gaan. Sinds 1 juli 2020 lopen de inhoudelijke trajecten helemaal zoals vroeger.

9. Verscherping tweede golf

Ondertussen is er wel een preventief plan gemaakt over hoe om te gaan met een echte uitbraak als die er komt. Daar zitten gefaseerde maatregelen in. In de zomer van 2020 was er een mini tweede golf. De instelling in Mol ligt in de provincie Antwerpen, waar de gouverneur bijkomende maatregelen heeft genomen. Dat maakte dat personeel en jongeren mondkmaskers moesten dragen. Tot vandaag loopt iedereen in de instellingen met een mondkmasker, terwijl dat in de eerste periode niet gebeurde, niet alleen omdat die er niet waren, maar zolang iedereen in een eigen veilige bubbel zat, was dat ook minder nodig. Vandaag is dat met alle buitenbewegingen en met de scholen die terug normaal open zijn, toch een ander gegeven en draagt iedereen mondkmaskers.

Jongeren die terugkomen uit verlof of nieuwe jongeren worden ook veel alerter bejegend. Als er mogelijke hoogrisicocontacten zijn geweest, dan kunnen die eventueel preventief worden behandeld.

Zijn de instellingen nu klaar voor de nieuwe golf? Vandaag stijgen de cijfers, zeker bij de doelgroep van de instellingen, wat natuurlijk zorgen baart. Met de plannen die vandaag klaarliggen, zijn ze zeker beter voorbereid dan in maart 2020, toen alles begon. Daar hebben ze dus zeker uit geleerd.

10. Cijfers

Heeft dat veel impact gehad op de instellingen? Het aantal bevestigde besmettingen bij het personeel en bij de jongeren is al bij al beperkt gebleven. Bij de jongeren zijn er twee bevestigde coronabesmettingen in De Zande, en sinds 22 april 2020 twee coronagevallen in De Grubbe. Ook een aantal personeelsleden heeft positief getest, maar geen daarvan kan worden gerelateerd aan de werkomgeving. Op dat vlak is Geert Bots heel tevreden en heeft die vergaande maatregel blijkbaar toch goed effect gehad.

11. Lessons learned

Wat is er geleerd uit het afgelopen jaar? Dat de impact van een volledige lockdown bijzonder groot is. De jongeren hebben meer dan acht weken in een volledige lockdown geleefd, zonder mogelijkheid tot fysiek bezoek of contact. Op dat moment was dat een correcte beslissing. Maar het is niet voor herhaling vatbaar. Men moet altijd blijven zoeken naar andere manieren om bezoek mogelijk te maken en instellingen niet volledig in lockdown te plaatsen. Dat moet veel meer op maat en gedifferentieerd gebeuren, bijvoorbeeld door kleine leefgroepen beperkingen op te leggen, wat veel beter beheersbaar is. Want voor zowel personeel als jongeren is een volledige lockdown mentaal heel zwaar om te dragen.

Het is een moeilijke evenwichtsoefening tussen de maatschappelijke opdracht van een gemeenschapsinstelling en de verantwoordelijkheid om de doelgroep op te nemen, versus de zorg en de verantwoordelijkheid voor de jongeren die in de instelling verblijven en het personeel dat met de jongeren moet werken. Voor die balans is er heel veel aandacht geweest om de werking mogelijk te maken. Er moest ook een evenwicht worden gevonden tussen het inhoudelijke programma-aanbod en de continuïteit van de dienstverlening en de zorg, versus alle maatregelen die op dat moment werden genomen.

Beeldbellen en videoconferentie waren volwaardige alternatieven. Op dat vlak zijn er gigantische stappen vooruit gezet en daar wil Geert Bots niet meer van af. Zowel voor het contact tussen jongeren en hun context als voor de hulpverlening zijn die heel belangrijk.

Een strategische stock van persoonlijk beschermingsmateriaal is natuurlijk ook niet onbelangrijk. Vandaag is die er wel, maar het is belangrijk om die te houden.

Een goede communicatie is ook superbelangrijk. Er is heel veel gecommuniceerd, er zijn heel veel richtlijnen gemaakt, waardoor het op de duur moeilijk was voor mensen om door het bos de bomen te zien. Het is belangrijk dat het overzichtelijk blijft.

Als directeur van de instelling in Mol heeft Geert Bots met heel veel trots gekeken naar zijn mensen, hoe ze die periode in heel moeilijke omstandigheden zijn blijven komen, en zich zijn blijven engageren voor de jongeren. Ze hebben dat allemaal fantastisch gedaan. De kracht van een organisatie als deze zit in het kapitaal van de mensen die er werken. Dat beseft hij vandaag veel meer dan voorheen, en dat verdient waardering.

Bij het nemen van maatregelen in de toekomst is het heel belangrijk te luisteren naar het werkveld en de jongeren zelf. De impact daar moet worden meegenomen en daarbij moet er niet alleen aandacht zijn voor het medische, maar ook voor de beleving en de impact daarvan op het psychosociale welzijn van personeel en jongeren.

12. Beleidsmatige en flankerende maatregelen en acties

Peter Casteur licht vervolgens de beleidsmatige en flankerende maatregelen en acties toe. Het verhaal op het terrein spreekt altijd het beste. Er zijn heel wat richtlijnen geproduceerd en gecommuniceerd. Er moet aandacht zijn voor meer differentiatie van maatregelen en richtlijnen voor jongeren. Systematisch moet er een check zijn op richtlijnen voor kinderen en jongeren, zeker inzake bezoek en contact met de omgeving.

De opdracht inzake maatschappelijke veiligheid en volksgezondheid heeft tot wat spanning geleid in de voorbije periode. De capaciteit van de gemeenschapsinstellingen stond door een aantal coronamaatregelen onder bijkomende druk. Er is altijd gepoogd om in de samenwerking en in de vertrouwensrelatie met het Openbaar Ministerie en de jeugdrechters, acties te nemen om de maatschappelijke veiligheid van minderjarigen te garanderen. Het was een bevestiging van het belang om een gemeenschapsinstelling niet te bekijken als een geïsoleerd traject. Ook uitstroomacties waren van belang, maar voor minderjarigen is dat zeer beperkt gebleven. Het is belangrijk om daar te blijven op inzetten.

Er zijn natuurlijk alternatieven voor de gemeenschapsinstellingen, maar die waren ook geïmpacteerd door corona, zoals werken met voorwaarden, het uitvoeren van gemeenschapsdiensten of ambulante reacties. Peter Casteur pleit voor een ketenaanpak en het monitoren van de impact op de ambulante reacties om die in het traject staande te houden, waardoor een plaatsing in een gemeenschapsinstelling of een vervroegd vertrek kan worden verkregen.

Voor de samenwerking met het Openbaar Ministerie en jeugdrechters was er vanaf 18 maart 2020 een rechtstreekse lijn om te communiceren over de maatregelen en over de impact van bepaalde beslissingen. Het inrichten van quarantaineleefgroepen in Everberg had op een bepaald moment bijvoorbeeld grote impact op de beschikbare capaciteit.

Begin april 2020 werd er gestart met een permanente monitoring. Om in de toekomst flexibel te kunnen inspelen op alle vragen moet men evolueren naar een prognosemodel. Daarin wordt bekeken wanneer parameters in het rood gaan om – los van corona – te kunnen garanderen dat er altijd kan worden voldaan aan de dubbele opdracht, zeker als het gaat over maatschappelijke veiligheid.

Er is een ontwerpbesluit inzake de videoconferentie van de Vlaamse Regering om uitvoering te geven aan het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugd-delinquentierecht. Wat vroeger vrij veraf was, is door corona heel snel kunnen gebeuren. Dat is een positief gevolg, zeker als het wordt geflankeerd door aandacht voor de bijstand van een jeugdadvocaat.

Symbolisch was de opening van een nieuwbouw in De Grubbe, toevallig gepland op 16 maart 2020, maar dat werd vrij snel geannuleerd. Half juli 2020 is die nieuwbouw dan toch open kunnen gaan. Corona had natuurlijk impact op de capaciteit, wat voor momenten van spanning zorgde en waardoor er overleg nodig was met de jeugdmagistratuur en andere betrokkenen. Dat heeft eind april 2020 finaal geleid tot bijkomende investeringen door de Vlaamse Regering, en de verlenging van de overloopcapaciteit. Corona heeft ook geleid tot innovatie en tot het herdenken van een aantal zaken. Door een bijkomende investering is er een experiment opgezet om de verblijfsperiodes kortverblijf te koppelen aan directe uitstroom. Dat is gestart in juli 2020. Op het beleidsniveau zijn een aantal zaken geïnitieerd voor de lange termijn. In het Vlaams Parlement zal daar zeker nog op worden teruggekomen.

V. Vragen van de leden

1. Vragen van Freya Saeyes

Freya Saeyes heeft een vraag over de opnameplicht van de gemeenschapsinstellingen, maar wellicht is dat niet overal zo geweest. Is er een zicht op de in- en uitstroom van de voorzieningen? Natuurlijk zijn er jongeren in problematische situaties thuis die niet konden worden geplaatst. Zijn er contacten geweest met die gezinnen?

In de gemeenschapsinstellingen wordt ook gewerkt met kinderpsychiaters. Zij moeten vaak van buitenaf komen om de jongeren te begeleiden. Hoe is dat precies gelopen tijdens de lockdown? Tijdens een vorige commissievergadering heeft de kinderrechtencommissaris een aantal schrijvende verhalen verteld, waarbij jongeren apart werden gehouden (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 500/1). In de instelling is dat blijkbaar toch in een leefgroep gebeurd, wat heel goed is. Maar hoe en in welke mate is dat in andere instellingen gebeurd?

Op een bepaald moment werd de interne school gesloten en werden de leerkrachten ingezet in de leefgroepen. Is dat ook in andere instellingen gebeurd? Een interne school sluiten heeft een enorme impact.

2. Vragen van Celia Groothedde

Celia Groothedde feliciteert de genodigden met hun heel goede werk in een context die sowieso niet evident is. Vanuit het veld kreeg ze te horen dat het personeel in heel stresserende omstandigheden heel tevreden was omdat snel en efficiënt maatregelen werden getroffen, wat zeker voor rust heeft gezorgd in een heel problematische periode.

Volgens de sprekers is bezoek essentieel. Op dit moment is er een staking gaande bij het personeel in de detentie van volwassenen. Er is spanning tussen de noodzaak om bezoek te kunnen ontvangen en de bezorgdheid van het personeel, die heel begrijpelijk is. Hoe kan de spanning worden opgelost en hoe pakt men dat het beste aan in een tweede golf? Kan Vlaanderen het maken om bezoek aan de rechtbank opnieuw gedeeltelijk of volledig 'on hold' te zetten als er een tweede golf komt? In welke mate zijn trajecten in de afgelopen periode bevroren en welke impact heeft dat gehad?

De instelling was een van de eerste om leerkrachten uit de interne school te integreren in de werking. Daarover zijn er heel lovenswaardige signalen. Als dit de werking verlicht, betekent dat dan niet dat er een chronische onderbezetting is in personeelsnormen, en dat dit een reflectie kan zijn voor de toekomst?

Inzake schoolachterstand heeft de instelling een negatieve situatie positief omgezet. Hadden ze voldoende materiaal? Hoe hebben ze laptops en tablets gekregen? Werd dat goed terugbetaald? Zijn er initiatieven om die manier van werken te bestendigen?

Wat vinden ze van de algemene mondkemperplicht, die op dit moment nog wordt volgehouden, zeker gezien de laatste maatregelen van de Nationale Veiligheidsraad?

Geert Bots is uitgebreid ingegaan op de impact van de maatregelen en Peter Casteur haalde de ambulante aanpak even aan. Daarmee zijn er best wel veel mogelijkheden op dit moment. Hoe kan men daar tijdens een eventuele tweede golf meer ruimte voor maken?

De afgelopen tien jaar is het aantal MOF-dossiers zowat stabiel gebleven. Toch was er een verdubbeling van het aantal plaatsen, in tegenstelling tot jongeren die uit verontrustende thuissituaties komen. Dat er een plaatsgebrek wordt gesignaleerd voor de verontrustende thuissituaties, verbaast Celia Groothedde minder dan wanneer het over als misdrijf omschreven feiten gaat. Tijdens de coronaperiode is er een grote bezorgdheid geweest over de ver-MOF'ing van problematieken. Ze vraagt Peter Casteur en Geert Bots om de context daarvan te duiden.

Het kortverblijf was een soort coronamaatregel om kort op de bal te spelen. De spreker kreeg signalen van experts en begeleiders die zich afvroegen of dat eigenlijk wel werkt. Sommige jeugdrechters zouden daar intussen ook op zijn teruggekomen. Het NICC-onderzoek van enkele jaren geleden wijst uit dat het sharp-shockeffect niet zo goed werkt. Los van ideologie kan daar toch een kritische blik op worden geworpen. Kunnen de genodigden daarop ingaan? Werd die maatregel vaak toegepast? Als jongeren in een kortverblijf worden geplaatst, worden ze dan eerst veertien dagen in quarantaine geplaatst? Heeft dat dan nog zin? Hoe is dat georganiseerd?

Celia Groothedde kreeg een signaal dat het in Antwerpen praktijk was om een jeugdadvocaat een week toe te wijzen aan een case, zodat er niet vast kon worden gewerkt met en voor jongeren. Klopt dat? Dat lijkt geen prettige situatie voor de jongeren en hun context.

3. Vragen van Hannes Anaf

Hannes Anaf vindt het bijzonder dat er ook positieve zaken uit zo'n crisis komen. Het thema Jeugdhulp volgt hij zelf niet op, maar na alle vragen hier mist hij wel de rol van de ouders. Net zoals in de woonzorgcentra en bij personen met een handicap moet ook hier toch het bezoek van kinderen aan hun ouders hebben gespeeld, maar dan andersom. Voor de ouders is het allicht niet evident geweest om hun kind te bezoeken. Hoe hebben zij daarop gereageerd? Hebben ze gewoon geaccepteerd dat ze niet op bezoek konden? Hoe was de interactie van de instelling met de ouders?

4. Vragen van Lorin Parys

Lorin Parys heeft een vraag over de circuits met de jeugdrechtbanken, want bepaalde kinderen geraakten blijkbaar moeilijker bij de jeugdrechtbank. Hij neemt aan dat de doorstroming naar de instellingen stopte. Hebben de sprekers daar signalen over ontvangen? Kunnen ze dat op een of andere manier kwantificeren? Hoeveel jongeren hebben er in een traject gezeten dat een moeilijke doorstroming kende naar de jeugdrechter en eventueel naar een gemeenschapsinstelling?

Hij heeft ook nog een vraag in het licht van een barometer die er waarschijnlijk zal komen. Wat is het minimum dat in die barometer voor jongeren die in jeugdhulp zitten, moet gelden inzake bezoekrecht, transport en transfers, en toegang tot scholen? Zijn de instellingen daar op de een of andere manier bij betrokken?

Het gaat hier over een gesloten instelling, maar doordat ook de samenleving werd gesloten, heeft de instelling dat natuurlijk ook intern gevoeld. Hebben de genodigden dat ook gemerkt aan het aantal incidenten tussen jongeren onderling, bijvoorbeeld inzake fysieke, maar ook verbale agressie, of ook incidenten tussen jongeren en begeleiders?

Verandert de recente beslissing van de Veiligheidsraad iets aan de maatregelen in de instellingen, bijvoorbeeld de verkorte quarantaine of het vervangen van de bubbel door referentiecijfers?

Wat ervaren de genodigden vandaag als de grootste impact op hun werking van hoe de samenleving vandaag in de coronacrisis zit? Welk rechtstreeks gevolg heeft dat op die werking dat ze als moeilijk ervaren?

5. Vragen van Adeline Blancquaert

Ook *Adeline Blancquaert* heeft lof voor de personeelsleden die flexibel zijn blijven werken tijdens de crisis. Zij is alleszins opgelucht te horen hoe de jongeren omgingen met de genomen maatregelen. Niettemin vraagt ze of er incidenten zijn geweest door de toenemende spanning als gevolg van het verbod op bezoek. Waren er problemen met de afschaffing van de time-outs? Veel jongeren zijn op proefverlof gegaan.

Er was ook een verandering van roosters, namelijk vijf dagen werken en zeven dagen thuis. Werd er dan met een soort van rotatiesysteem gewerkt tussen fysiek aanwezig zijn en thuiswerk? Was er voldoende personeel?

De genodigden bevestigden dat ze initiatieven zoals het beeldbellen willen behouden. In welke hoedanigheid moet dat dan precies? Ervaarden ze moeilijkheden met het aantal beschikbare laptops en tablets? Werden die doorgegeven tussen verschillende leefgroepen of bleven die in de bubbel?

Hoe werden de contacten en de samenwerking met de jeugdmagistratuur ervaren? Hoe werd de communicatie door de overheid ervaren? Zijn daarover opmerkingen? Moeten er bepaalde zaken in de toekomst anders gebeuren?

De schaarste van het beschermingsmateriaal vond *Adeline Blancquaert* frappant. Alleszins in het begin van de crisis droeg blijkbaar niemand beschermingsmateriaal, noch de jongeren, noch het personeel, behalve bij ziekteverschijnselen. Is er in het preventief plan van een uitbraak voldoende beschermingsmateriaal voor zowel jongeren als personeel?

De genodigden merkten terecht op dat er moet worden geluisterd naar het werkveld. Vinden zij dat dit voldoende is gebeurd of hebben ze daar opmerkingen over?

Adeline Blancquaert wil van Peter Casteur nog weten welke impact corona exact heeft gehad op de verdere implementatie van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht. Hoe heeft hij de samenwerking en communicatie ervaren met de jeugdmagistratuur? Welke aspecten zullen worden uitgesteld door de coronacrisis? Zijn er lopende onderzoeken stopgezet, en zo ja, dewelke?

6. Vragen van Katrien Schryvers

Ook *Katrien Schryvers* spreekt haar appreciatie uit voor de genodigden en voor iedereen die zich in de voorbije periode op een ongelooflijke manier heeft ingezet. Na het sluiten van de interne scholen is er lesgegeven in de leefgroepen, wat zeer goed is, maar jongeren kunnen uitzonderlijk vanuit de gemeenschapsinstellingen in de buurt of in specifieke richtingen daarbuiten schoollopen. Daarover hebben ze niets gezegd. Externe scholen waren vanzelfsprekend gesloten. Bestaat er momenteel een samenwerking met externe scholen en lopen jongeren die in de gemeenschapsinstellingen verblijven daar school? Wat was de impact daarvan op de jongeren? Moesten ze meer les volgen op de interne school of kon er online les worden gevolgd in de externe school?

Met betrekking tot de impact op het mentaal welzijn was er samenwerking met de psychiatrie. Tijdens een bezoek aan de psychiatrie kreeg Katrien Schryvers toelichting over de samenwerking met OPZ Geel. Misschien was er meer agressie, maar waren er ook meer crisissen bij jongeren. Hoe zijn de instellingen daarmee omgegaan? Werden ze daarin ondersteund? Hoe zijn ze in die periode omgegaan met isolatie? Zijn daar specifieke maatregelen voor genomen?

Hoelang verblijven de jongeren in de quarantaineleefgroep? Worden ze allemaal getest en kunnen ze dan op basis van de testen doorstromen, of wordt de periode in acht genomen om veilig te kunnen uitstromen vanuit de quarantaine?

7. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls heeft een vraag over het onderwijs. Is dat gesloten? Waar kunnen de jongeren naartoe? Hebben de genodigden problemen ervaren om de jongeren bezig te houden? Als het onderwijs wordt gesloten, kunnen ze niet meer naar de school, maar geraken die laptops daar dan en is er nog iets van onderwijs? In de voorzieningen is dat al niet evident. Daar kan men geen toponderwijs carrière maken, los van alle inspanningen die gebeuren. De spreker vreest dat scholen in de toekomst opnieuw afstandsonderwijs zullen organiseren. Wat zijn de geleerde lessen uit de vorige periode om het nu anders te doen?

VI. Antwoord van Peter Casteur en Geert Bots

Peter Casteur beantwoordt eerst de vragen over de opnameplicht en opnamestop. De gemeenschapsinstellingen hebben opnameplicht, andere voorzieningen niet. In private voorzieningen in de jeugdhulp is er nooit sprake geweest van een opnamestop.

Inzake de ambulante praktijk zijn er signalen op het terrein dat er pogingen zijn gedaan om via de moderne kanalen een begeleiding staande te houden. Bij een intensieve begeleiding met een jongere is een ambulant of face-to-facegesprek met veiligheidsvoorschriften natuurlijk krachtiger. Dat is zeker een aandachtspunt.

Tijdens de coronacrisis was er een wijziging van de regelgeving inzake de coronaschorsing. Een lopende gemeenschapsdienst of werkstraf werd soms opgeschort

omdat de werkplek bijvoorbeeld niet toegankelijk was, maar dat is maar in een beperkt aantal gevallen gebeurd in de voorbije zes maanden.

Over de spanning over het plaatsgebrek is Peter Casteur heel transparant geweest. De infrastructuur in Everberg was bijvoorbeeld verouderd, maar ondertussen is er een nieuwbouw. Als men een ziekenboeg organiseert, betekent dat al snel het sluiten van een bepaalde leefgroep voor instroom en dan is er sprake van plaatsgebrek en spanning. Het overgrote deel van de jongeren in de jeugdhulp zit in een verontrustende situatie. Een jeugddelict is natuurlijk een maatschappelijk issue, en herhaaldelijk was er ook voor corona spanning met de directe instroom, zeker als het gaat over jeugddelinquentie. Uit de coronacrisis is er veel geleerd over tijdige uitstroom voor alles dichtslibt.

Het verhaal over de jeugdadvocaat die voor een week werd toegewezen in Antwerpen, zegt Peter Casteur niets, maar hij wil dat wel nagaan in een overleg met een delegatie van de Vlaamse Unie van Jeugdadvocaten.

De vraag van Lorin Parys over de jeugdrechtbankcircuits is een heel moeilijke vraag. Gaat die vraag over de instroom of specifiek over de opmerking dat een heel beperkt aantal jongeren, die op het einde zaten van hun termijn, in een permanent verlofsysteem zijn kunnen gaan? Het gaat in totaal over niet meer dan tien tot vijftien jongeren op bepaalde campussen.

Lorin Parys merkt op dat het vooral over de instroom gaat. Volgens berichtgeving die hem via een aantal jeugdmagistraten heeft bereikt, vindt een jongere die een nucleaire aanslag pleegt, nog geen plaats in een gemeenschapsinstelling. Dat was het bericht waarnaar hij heel omzwachteld probeerde te verwijzen: wat men ook heeft gedaan, men geraakt gewoon niet meer binnen omdat er geen plek is.

Volgens *Peter Casteur* gaat het dan over de impact van de maatregelen van 18 maart 2020. De capaciteit van Everberg bedroeg toen 40 plaatsen, en door het sluiten van een leefgroep om een ziekenboeg te kunnen organiseren in de infrastructuur zoals die toen was, daalde de beschikbare capaciteit tot 26. Door de druk van een aantal nieuwe fenomenen zoals een overtreding tegen de coronamaatregelen, is er begin april 2020 inderdaad een behoorlijk gespannen relatie geweest met de jeugdmagistratuur, die heeft geleid tot overleg, ook met de betrokken ministers. Dat heeft geleid tot de maatregel van het kortverblijf om toch zo snel mogelijk opnames te kunnen blijven garanderen. Dat klopt dus.

De nieuwe infrastructuur in Everberg is nu gerealiseerd, waardoor de capaciteit nu 45 plaatsen bedraagt, en dat is een behoorlijk verschil.

Lorin Parys vraagt of het klopt dat er vandaag geen capaciteitsprobleem meer is.

Peter Casteur bekijkt de beschikbaarheid van week tot week, in die zin dat de bezetting van de gemeenschapsinstellingen heel nauwgezet wordt gemonitord. Dat bedoelt hij met het prognosemodel van de gemeenschapsinstellingen waarin een verschil zit tussen de bezette en de beschikbare capaciteit. Vlaanderen heeft de gewoonte om heel snel richting 90, 95 of 100 procent te gaan. Als er dan jongeren heel zware feiten plegen, holt men natuurlijk achter de feiten aan. Dat proactieve model is heel belangrijk. Nu had corona een impact op de capaciteit, maar men kan er wel op anticiperen.

Betekent dit dan dat er weken zijn waarin vijf of tien jongeren die een delict hebben gepleegd en eigenlijk naar een gesloten gemeenschapsinstelling moeten gaan, niet kunnen worden opgenomen, vraagt *Lorin Parys*.

Op dit moment niet, antwoordt *Peter Casteur*. Er wordt gemonitord op de bufferbare feiten die toegang krijgen tot Everberg. Op dit moment en tijdens de zomer, dus na de bijkomende maatregelen en de monitoring, is dat niet zo. Bufferbare feiten, dat betekent feiten gepleegd door jongeren van 14 jaar of ouder die equivalent zijn aan meer dan vijf jaar opsluiting in volwassenstrafrecht en er is sprake van noodzaak tot bescherming van de maatschappij. Uit de weekoverzichten blijkt dat op dit moment niet, maar het kan snel wijzigen.

In de opmaak van een barometer of richtlijnen is de check op kinderen en jongeren belangrijk. In principe komt dat neer op een oproep om ook expertise inzake kinderen en jongeren te betrekken bij het uitdokteren van die richtlijnen.

Adeline Blancquaert stelde enkele vragen over de impact van corona op het uitstel van lopende zaken. Het gaat dan over de uitbreiding van capaciteit, bouwverlof en het niet doorgaan van bouwwerkzaamheden. Er is een verhuis geweest van Tongeren naar Beveren. De bouw in Everberg heeft vertraging opgelopen, maar dat is nu ook gerealiseerd. Daarop heeft corona geen zware impact gehad, wel op het lopende onderzoek. Het onderzoek dat nu ongeveer afgerond zou zijn, is uitgesteld wegens corona tot 31 december 2020.

Geert Bots dankt de commissieleden voor de waarderende woorden. Het Outreachteam van OPZ Geel werkt intensief samen met de gemeenschapsinstellingen en op het moment dat er geen externe contacten meer werden toegelaten, werd dat Outreachteam gelijkgesteld met interne collega's. In die hoedanigheid zijn ze blijven komen ondersteunen tijdens het hele coronatijdperk. Ze zitten ook mee in het traject van de jongeren en ze hebben wekelijks gesprekken met jongeren. Het was te belangrijk om dat op te schorten en dus werd hun de mogelijkheid geboden om dat voort te zetten.

Op dat vlak waren er niet meer crisissen dan anders. Corona heeft een impact gehad, maar door de omkadering werd er in de eerste plaats heel veel opgevangen door de aanwezige begeleiders in de leefgroepen. Hetzelfde geldt voor agressie of escalaties tussen jongeren. Dat viel eigenlijk best mee ondanks het feit dat de jongeren permanent dicht bij elkaar leven. Er was geen stijging van het aantal incidenten tussen jongeren onderling en ook niet tussen jongeren en het personeel. Uiteraard waren er hier en daar conflicten, maar dat gebeurt ook in het dagelijkse leven.

Geert Bots durft bijna het omgekeerde zeggen: doordat jongeren zo intens gingen samenleven en samenwerken, was er een betere verstandhouding en appreciatie. De band tussen een begeleider die veel meer tijd had voor het rechtstreeks begeleiden van jongeren – zijn corebusiness – en zijn groep jongeren werd verstevigd en dat zorgde voor een betere sfeer. Er waren minder verplaatsingen en minder administratie.

Vandaag zijn er geen quarantaineleefgroepen meer, en er zijn ook geen onthaalleefgroepen meer. Jongeren die binnenstromen, gaan rechtstreeks naar een gewone leefgroep en volgen daar geen quarantaineprogramma meer. Alleen als jongeren die binnenkomen daadwerkelijk ziektesymptomen hebben, of als uit een bevraging blijkt dat er nog risicocontacten zijn, zal er een quarantaine plaatsvinden in de eigen leefgroep en zal de jongere worden gescheiden van andere jongeren. Hij moet niet de hele tijd op zijn kamer blijven. Op een bepaald moment wordt hij uit de leefgroep gehaald op het moment dat er minder kans is op besmettingen. Vandaag is dat haast nog niet gebeurd omdat het weinig voorkomt. De quarantaine gebeurde voor een periode van zeven en niet voor veertien dagen.

Er is testmateriaal dat kan worden gebruikt, maar er wordt niet preventief getest, niet door gebrek aan capaciteit, maar omdat dat toch wel wat impact heeft. Geert Bots sluit niet uit dat dat in de toekomst toch gebeurt als dat zou moeten.

Het bezoek van ouders is inderdaad essentieel. Ze hebben nood aan bezoek en dat geeft inderdaad een spanningsveld tussen begeleiders en al die binnenkomende externen. Iedereen ziet natuurlijk het belang in van het contact tussen de jongeren en hun rechtstreekse context. Belangrijk is hoe dat bezoek zo veilig mogelijk kan worden georganiseerd. Het bezoek wordt gespreid in de tijd en in de ruimte, en in de leefgroepen, waarbij de afstandsregels worden gehanteerd.

Het bezoek is belangrijk voor jongeren, maar ook voor ouders. Ook ouders hebben impact ondervonden omdat ze hun jongeren niet konden bezoeken. Het loopt niet altijd heel goed tussen jongeren en hun context, maar voor anderen lukt dat wel goed en is contact juist heel belangrijk. Het was dan ook heel erg voor sommige ouders dat ze niet rechtstreeks op bezoek konden bij hun zoon of dochter.

Er is heel hard geprobeerd om via de contextwerkers het contact met de ouders te houden, om te zorgen dat ze goed mee waren met de maatregelen die werden genomen. Ze werden ook op weg geholpen met het beeldbellen, want dat was niet altijd evident voor ouders.

Op een bepaald moment is er gekozen om de leerkrachten mee in de leefgroepen in te schakelen en van daaruit een aantal schoolse zaken te laten doen. Dat is trouwens ook in andere gemeenschapsinstellingen gebeurd en dat heeft een meerwaarde gehad.

Was er voldoende apparatuur beschikbaar voor dat beeldbellen? In het begin was het behelpen. In de gewone school waren er laptops, maar doordat de school sloot, konden die laptops naar de leefgroepen en had elke leefgroep zijn eigen laptop, waarop beeldbellen werd geïnstalleerd. Dat moest niet per leefgroep worden doorgegeven.

Het geluk was dat er op agentschapsniveau een project bezig was waarin het sowieso ging over beeldbellen. Dat is versneld uitgerold, en dat maakte dat er een budget was en dat het agentschap Opgroeien vrij snel een aantal tablets en smartphones kreeg aangeleverd. Dat heeft even geduurd omdat plots heel de wereld begon thuis te werken. Op dit moment heeft elke leefgroep twee tablets ter beschikking en er zijn smartphones die ze kunnen gebruiken. Het is de intentie om een eigen tablet te hebben voor elke jongere of elke kamer. Die tablet kan worden gebruikt om te beeldbellen met hun context onder de huidige afspraken, maar kan ook worden gebruikt voor ontspanning en het volgen van onlinelessen op school. Het feit dat de lessen online werden gegeven, heeft de jongeren dichterbij de school gebracht dan anders mogelijk was. Dat was een absolute winst.

Vandaag zijn de scholen weer opgestart na de zomervakantie. De leerlingen zitten terug in de klas en de jongeren zitten terug in de instellingen en hebben niet meer de mogelijkheid om de lessen online te volgen. Dat zijn zaken om in de praktijk over na te denken. De brug tussen de interne school en de school van de jongeren is heel belangrijk. Het is constant zoeken naar hoe men de juiste dingen kan doen.

De interne school is beperkter dan de scholen daarbuiten. De eigen leerkrachten zorgen voor een beperkt aanbod. Geert Bots hoopt dat daar in de toekomst nog veel vooruitgang in mogelijk is. Dat vindt hij belangrijk voor zijn jongeren: door aansluiting te vinden bij het reguliere onderwijs kunnen ze meer slaagkansen krijgen op de langere termijn. Hij vindt het de moeite waard om daarop in te zetten.

Geert Bots vindt het belangrijk om te blijven vasthouden aan het mondkapje. De richtlijnen worden goed nageleefd.

Is er 'ver-MOF'ing' geweest? De jeugdrechters beslissen daarover. Zij maken de keuzes. Het is moeilijk om in te schatten of dat gelinkt is aan corona of niet.

Met kortverblijf wou men een snel antwoord bieden op jongeren die een crimineel feit plegen. Het gaat niet enkel om een 'short sharp shock', waarbij iemand twee weken in een gesloten instelling wordt gestoken. Het gaat er ook om wat men in die twee weken doet. Dat is een kans om met die jongeren op een heel korte termijn een aantal dingen te doen. De overheid heeft hier flankerende maatregelen genomen. Dit kan een opstap zijn naar de ambulante contextbegeleiding, waarvoor extra middelen werden vrijgemaakt. Daarbij wordt samengewerkt met partners, om te vermijden dat jongeren langdurig in een gemeenschapsinstelling moeten zitten. Ze moeten een gepaste reactie krijgen op het delict dat ze hebben gepleegd, maar toch ook heel snel een overgang maken naar een dienst die op ambulante basis verder werkt rond wat daar gebeurd is. Er is ook een link naar de diensten voor herstelgerichte en constructieve afhandeling, die er mee over nadenken wat de mogelijkheden zijn voor die jongeren om snel andere dingen te doen. De kortverblijven zijn niet allemaal volzet. Er zijn jongeren die in dat programma hebben gezeten, en er werden resultaten mee bereikt.

Volgens *Peter Casteur* waren er sinds de start in juli 2020 34 aanvragen.

Geert Bots heeft het ten slotte nog over de impact op de werking, de persoonlijke beschermingsmiddelen en de communicatie met de overheid. De grootste impact op de werking heeft te maken met het mentale welzijn van de personeelsleden. Er zit vandaag spanning op de draagkracht van het personeel. Het is moeilijk om na zo'n heftige periode naar normaal terug te keren. Er is altijd veel samenwerking geweest met het agentschap Opgroeien. Onder andere bij Kind en Gezin zit er veel expertise, met de virologen die daar werken. Veel van de maatregelen die werden genomen, konden rechtstreeks worden afgetoetst bij de dokters daar. De basisstock persoonlijke beschermingsmiddelen, die er nog altijd is, wordt ingezet waar het nodig is.

VII. Uiteenzetting door Ivan Lemenu, algemeen directeur van De Korf vzw

1. Voorstelling

Ivan Lemenu, bedankt voor de uitnodiging. Hij stelt zich voor als directeur van een private voorziening van het agentschap Jongerenwelzijn. Hendrik Delaruelle was hier eerder als algemeen directeur van het Vlaams Welzijnsverbond (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 500/1).

Ivan Lemenu spreekt niet over de sector als dusdanig, maar over de werking en de groeipijnen van zijn organisatie. Hij heeft 35 jaar ervaring in de sector en is zeer gepassioneerd en gemotiveerd. Een ervaring als die van de voorbije zeven maanden maakte hij nooit eerder mee. Er ontstond noviteitspaniek, panische angst, stress en weglooptgedrag. En dat niet enkel bij de gasten.

Ivan Lemenu vindt het belangrijk de commissieleden voeling te doen krijgen met een organisatie als De Korf vzw, die werkt met een heel kwetsbaar en jong publiek. De titel van zijn uiteenzetting luidt: 'Waar missie en realiteit elkaar kruisen'. Er ontstaat een ontmoeting op een moment wanneer de bestaansredenen van de organisatie ter discussie wordt gesteld. Het is goed dat een organisatie eens in de spiegel kijkt, om te weten of ze goed bezig is. Wanneer mensen met het onbekende te

maken krijgen, gaan ze reactief handelen. De eerste maanden was dat zo. Een goede organisatie moet snel overgaan naar een proactief beleid. Strategische beleidsplannen en oefeningen als 'Nieuwe trends' en 'Aanbevelingen in de sector', twee jaar geleden door het Vlaams Welzijnsfonds gepresenteerd, bleken zeer belangrijk om slagkrachtig te kunnen werken.

Een organisatie die in de spiegel kijkt, moet zich afvragen waarom zij bestaat. Enkele jaren geleden werd dat geformuleerd in een missieverklaring. Ivan Lemenu overloopt die missieverklaring: "We willen ons profileren als zijnde een dynamische, kwaliteitsvolle organisatie, met een sterke focus op de context en het netwerk waar het ontmoeten, het samen zoeken, het ondersteunen in een zorg op maat centraal komen te staan. En dit in een klimaat van openheid, transparantie en authenticiteit. We willen ook creatief zijn, innovatief zijn, sociaal ondernemerschap hebben, met het oog op netwerkverbindende initiatieven." De tijd dat een organisatie er alleen voor staat, is, aldus Ivan Lemenu, gelukkig voorbij. Denk maar aan de piste uit 2014 en verder het Experimenteel Modulair Kader, de proeftuinen van het Maatschappelijk Relancecomité destijds, de uitrol van de integrale jeugdzorg, Zorgen voor Morgen enzovoort.

De Korf vzw is een buitenbeentje. Na het Experimenteel Modulair Kader werd gekozen voor integrale begeleiding in elk van de zeven afdelingen. De begeleiders zijn dus multi-inzetbaar. Dat is een zegen gebleken in de coronatijd. Ze werken als groepsbegeleider in het verblijf, als een individueel begeleider in een aantal casussen, als contextbegeleider of als dagbegeleider in een groep. Elk gezin en elke casus heeft een vast aanspreekpunt en een vaste begeleider die kind en context begeleidt.

De Korf vzw werkt met een equipe van honderd mensen. Maar er wordt ook gewerkt in een netwerk met vrijwilligers, met heel wat stagiairs in onderwijs. De Korf vzw krijgt richtlijnen en adviezen van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid en het agentschap Opgroeien, van het Vlaams Welzijnsverbond, en van de arbeidsgeneeskundige dienst Liantis. Ivan Lemenu geeft hieruit een bloemlezing.

2. COVID-19: overload aan richtlijnen en adviezen

Alles begon op 27 februari 2020. De update van 15 juli 2020 'Draaiboek voorzieningen jeugdhulp' was een zegen. Elke organisatie, elke medewerker, elk kind en elke ouder heeft nood aan duidelijkheid en een plan voor de korte en de middellange termijn. Wanneer de Nationale Veiligheidsraad met nieuwe zaken afkomt, moet de organisatie creatief reageren.

Op 27 februari 2020 sprak het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid niet onmiddellijk over zijn sector, aldus Ivan Lemenu. Men had het vooral over woonzorgcentra en ziekenhuizen. Meteen was duidelijk dat het een zoektocht zou worden. Zijn sector krijgt wat affichemateriaal en sensibiliseringsmateriaal. Men moest bij de burens aankloppen voor een twintigtal maskers. Er waren er geen. De setting is dan ook niet klinisch. Er zijn geen verpleegkundigen of dokters.

Op 11 maart 2020 kwam er een update met preventieve maatregelen. Thuiswerk stak de kop op. In de non-profitsector is dat niet gebruikelijk. Het thuiswerk is er occasioneel, niet structureel. Er wordt gewerkt in fysiek contact met mensen, 'face to face'. Tijdelijke werkloosheid stond gelukkig ook in de nota. Dat moest niet worden toegepast. Toen tijdens de lockdown de bezoeken van en naar de context werden stopgezet, waren de multi-inzetbare medewerkers hard nodig.

De adviezen en krijtlijnen van het beleid moesten worden vertaald naar de vloer. Bij nota's van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, die vooral voor de woonzorgcentra bestemd zijn, is daarbij veel creativiteit vereist. De hele ploeg

werkte hieraan mee: het Comité Preventie en Welzijn op het Werk, een vertegenwoordiging van het syndicaal overleg, de directie en een vertegenwoordiging van alle functiecategorieën. Zij schreven communicatienota's op maat van de organisatie. Deze werden gepubliceerd op de website en verstuurd naar de ouders en alle stakeholders. Interne communicatie moet vertaald worden naar externe communicatie.

Op 13 maart 2020 kwamen er preventieve maatregelen in verband met de handgel en de maskers. Er waren er bijna geen. Toen werd ook gezegd dat alle afdelingen in de organisatie open zouden blijven. Er was geen opnameplicht, maar er was ook geen opnamestop. Alle afdelingen zijn open gebleven. Ivan Lemenu vindt dat zijn organisatie een maatschappelijke opdracht heeft: ze moet er blijven staan voor de kwetsbare kinderen, jongeren en contexten.

Het verblijf in de context kon niet meer. Maar de contextbegeleiding moest worden verzekerd: fysiek en één op één. In zeer acute situaties vonden de zogenaamde 'stoepgesprekken' plaats: op de dorpel van het huis of in een park vlakbij. Het bezoek in de eigen afdeling werd gelimiteerd. Bij elke ingang stond nog altijd een tafeltje met alle preventiemateriaal. De inzet van vrijwilligers werd voor een deel 'on hold' gezet.

Op 18 maart 2020 volgden aanvullende richtlijnen: stopzetting van de rechtstreekse cliëntencontacten, de dagbegeleiding in groep en de contextbegeleiding. Dit alles werd voor een deel vervangen door digitale contacten. Kinderen konden in bepaalde situaties verder thuisblijven, uiteraard in samenspraak met de verwijzers. De ouders kregen de kans om zich te bewijzen. Er was geen bezoek meer mogelijk tot 5 april 2020, later werd dit verlengd tot 21 mei 2020. Dat zijn negen weken, Ivan Lemenu krijgt er naar eigen zeggen nog kippenvel van. Hij kent jongeren die negen weken binnen de organisatie zijn moeten blijven, zonder fysiek contact. Er waren wel digitale contacten: met tablets, smartphones en laptops. Die waren er dankzij het project Mediawijsheid en Mediaraven. Maar dit vervangt niet het fysieke contact van zeer jonge kinderen: er zijn ook baby's en peuters in de organisatie.

Op 19 maart 2020 werd aan woekerprijzen een kleine hoeveelheid mondmaskers besteld.

De professional was niet meer fysiek aanwezig bij de kinderen in een thuissituatie, wel via digitale media. Soms was een contextsituatie niet meer houdbaar en moest het kind of de jongere terugkeren. In die gevallen kon niet worden gegarandeerd dat er geen besmetting was. De testing was er in het begin niet voor zijn sector. Er moest in vertrouwen worden gewerkt met de informatie die de ouders meegaven: heeft het kind koorts, hoest het, zijn er thuis zieken? Op basis daarvan kon een inschatting worden gemaakt of het kind kon terugkeren en onder welke omstandigheden.

De vrije uren van kinderen en jongeren werden tot een minimum herleid. Dit werd beperkt tot een eigen bubbel in de eigen afdeling, met de vaste equipe van professionals.

Thuiswerk zou de norm worden, zo bleek in de buitenwereld. De organisatie dacht daarover na. Begeleiders kregen de kans om een aantal uren administratief werk thuis te verrichten. Ook stafleden konden bepaalde zaken thuis afwerken.

Vanaf 25 maart 2020 werd verder alternatieve communicatie ingezet. Er werd actie ondernomen om serviceclubs aan te spreken om extra materiaal te kunnen aanschaffen, onder meer voor de huiswerkklassen. De overheid gaf twee incentives. Er was er een van het agentschap Opgroeien, a rato van 100 euro per verblijfsmodule.

Voor de organisatie kwam dat neer op 7200 euro. Van het VIPA kwam er een gelijkaardige incentive. Het VIPA is ondertussen ook bezig met digitalisering. Via e-VIPA gaat het door op het elan om incentives te brengen.

Op 30 maart 2020 waren er nog altijd geen besmettingen in de organisatie. Ivan Lemenu vindt dat verdienstelijk. In de afdelingen werden een aantal werkingen opgesplitst. Vanuit de taskforce Verblijf wordt het werken met kleinere entiteiten aangemoedigd. Dat werkt, meent Ivan Lemenu. De activiteiten voor de twaalf aanwezige jongeren werden zo optimaal mogelijk opgesplitst in verschillende locaties. Daarvoor kon gebruik worden gemaakt van de oudere infrastructuur.

Op basis van de adviezen en richtlijnen maakte de organisatie een draaiboek. Dit werd opgedeeld in een aantal hoofdstukken: besmetting in de afdeling vermijden; wat bij vermoedelijke besmetting; en wat bij effectieve besmetting.

3. Waar missie en realiteit elkaar kruisen

Kwaliteit moest nu op een andere manier worden bereikt dan vroeger, aldus Ivan Lemenu. Het creatief vermogen moest worden aangesproken, ook voor het ontmoeten en het samen zoeken. Ook voor wat betreft de communicatie en de fysieke aanwezigheid.

Wat moet geweten zijn over de sector om een goed beleid te maken? Deze sector werkt met de meest kwetsbaren in onze samenleving. Dat zijn meestal heel jonge mensen, van 0 tot 25 jaar, met hun context. Er wordt gewerkt met het oog op het welzijn van mensen. In de organisatie werd tijdens COVID-19 geen opnamestop doorgevoerd.

In het begin werd de sector vergeten. Ivan Lemenu herinnert zich de slogan van het Vlaams Welzijnsverbond: 'Wij zijn helden van welzijn'. Maar ook zijn mensen zijn helden. Hij vraagt om zijn sector niet te vergeten.

Ivan Lemenu vermoedt dat het beleid soms in een spreidstand verkeert: enerzijds moeten de economische belangen van de profit worden gediend, en anderzijds moet het ook de belangen dienen van menselijkheid en veiligheid in de non-profit.

COVID-19 heeft in bepaalde casussen nog meer kwetsuren toegebracht, aldus Ivan Lemenu. Zo was met Moederdag de hulpverlening minder aanwezig.

Er moest aan preteaching worden gedaan. Maar de organisatie heeft geen leerkrachten in huis. Er werd heel nauw samengewerkt met scholen, maar de expertise en de tools waren niet aanwezig om degelijk onderwijs te verstrekken.

Wat mag er niet meer gebeuren? Een volledige lockdown ziet Ivan Lemenu niet meer zitten. Het is 'not done' om kinderen en ouders zo'n lange periode van elkaar te scheiden. De medewerkers werden uitgedaagd tot op de limiet. Ook langdurige afzondering en quarantaine zijn niet voor herhaling vatbaar. Een meisje van veertien moest drie weken in quarantaine op haar eigen kamer. Ivan Lemenu wil ook dat er testing komt voor zijn medewerkers. De richtlijn van 12 april 2020 ziet hij liever niet meer terugkeren.

Ivan Lemenu wil ook benadrukken wat mooi was om te zien gebeuren. Hij bedankt het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid en het agentschap Opgroeien, alsook de werkgeverskoepel, voor het zeer accurate doorgeven van informatie, richtlijnen en adviezen. Dat was in die moeilijke tijd niet evident. Ook mooi waren de sensibiliseringsacties rond COVID-19 op de juiste maat van het publiek. Ivan Lemenu denkt aan de filmpjes, de preteaching, de affiches enzovoort. Ook mooi was dat er verbindingen ontstonden tussen medewerkers, doelgroepen, contexten en

stakeholders. Er waren bijvoorbeeld de gesprekswandeling, de herontdekking van de missie, of de zorg voor de kwetsbaren. Dat waren mooie oefeningen.

4. Boodschap aan de beleidsmakers

Geef de ruimte voor een duurzaam en duidelijk draaiboek. Vertrek vanuit indicatie, vanuit de context van de setting. Maak kwetsbare doelgroepen en professionelen sterker in het omgaan met digitale media. Dat is niet enkel coronagerelateerd, dat wordt een trend. De tools en de skills daartoe ontbreken ook bij de jongeren. Maar zeker ook bij de ouderen, de contexten en de professionals.

Zoek evenwichten in het beleid tussen profit en non-profit. Maar er geen eenheids-worst van. Probeer ook appreciatie op te brengen voor een sector die met heel moeilijke en kwetsbare mensen werkt in moeilijke situaties, waar de veerkracht, gedrevenheid en motivatie zeer groot zijn.

VIII. Vragen van de leden

1. Vragen van Celia Groothedde

Celia Groothedde complimenteert de voorzitter met het feit dat vandaag niet alleen de gesloten instellingen werden gehoord, maar ook de instellingen voor de eerste leeftijd, bij monde van Ivan Lemenu, die met heel jonge kinderen werkt. Daardoor konden een aantal pijnpunten duidelijk worden gemaakt. De gesloten instellingen hebben een geslotener werking, maar hadden wel leerkrachten voorhanden. Het belang van de eerste duizend dagen is heel duidelijk bewezen, zoals blijkt uit de getuigenis van Ivan Lemenu, die werkt met heel kwetsbare gezinnen.

Er is één begeleider per gezin. Welk verschil heeft dat gemaakt in de crisis? Kan Ivan Lemenu beter verwoorden welke impact het heeft wanneer jonge kinderen hun ouders, en jonge ouders hun kinderen lange tijd niet zien? De hechtingsproblematiek is in de hele jeugdzorg belangrijk, maar juist bij heel jonge kinderen heeft dat een heel grote impact. Ook de ouders ervaren dat op zeer ingrijpende wijze.

Het begeleiderspersoneel zit op zijn tandvlees. Wat kan daaraan worden gedaan? Hoe kan dat worden goedge maakt? Bereiken de projecten om mensen in Zorg en Welzijn psychologisch te begeleiden die mensen? Draait dat goed? Kan dat beter?

Celia Groothedde complimenteert Ivan Lemenu omdat hij met zijn heel simpele flowchart een barometer heeft gemaakt, iets wat de Veiligheidsraad nog niet voor elkaar heeft gekregen. Zou dit soort punctuele overzichten een oplossing kunnen zijn voor de grote communicatieproblemen waarover deze commissie zo vaak heeft gehoord? Ivan Lemenu heeft immers, zo vermoedt *Celia Groothedde*, ook de grote bundels met richtlijnen gekregen.

2. Vragen van Hannes Anaf

Hannes Anaf stelt dat Ivan Lemenu het terecht had over de impact van de lockdown op kinderen en jongeren. Hoe is het nu met hen? Hebben zij blijvende schade opgelopen? Kon die schade worden beperkt? En hoe gaat het met het personeel? Zij werden, net zoals in de woonzorgcentra, uitgedaagd tot op de limiet. Hebben zij zich ondertussen wat kunnen herstellen? Hoe ziet Ivan Lemenu het najaar van 2020 tegemoet?

3. Vragen van Lorin Parys

Lorin Parys is geschokt te vernemen dat een 14-jarig meisje drie weken op haar kamer in quarantaine moest doorbrengen. Dat wil hij nooit meer horen. Hij hoopt dat het meisje de nodige omkadering heeft gekregen.

Hij is het eens met Ivan Lemenu dat er beter geen tweede lockdown komt. Dat moet absoluut worden vermeden, voor de hele samenleving en voor kinderen en jongeren in een voorziening, maar ook voor bewoners in woonzorgcentra en personen met een handicap. Het is voor niemand een goede zaak. Lorin Parys roept iedereen op om samen te werken opdat zoiets nooit meer moet gebeuren.

Lorin Parys onderschrijft ook de opmerking van Ivan Lemenu, dat hij niet meer wil horen van de overheid dat er geen ruimte is voor het testen van medewerkers. Maar daarover is er nu wel slecht nieuws. Op de taskforce die zich met alle collectieve voorzieningen bezighoudt kwam op 24 september 2020 van het federale niveau het bericht dat de testcapaciteit op is. Dat betekent dat er niet meer preventief kan worden getest, ook niet bij wie in een rode gemeente woont. Heel veel voorzieningen worden daardoor getroffen. Het personeel kan niet meer preventief getest worden. Dat zal een verstrenging van de bezoekenregeling met zich meebrengen. Het federale niveau kan de beloofde hoeveelheid testen niet leveren. Dat is volgens Lorin Parys een soort van Belgisch surrealisme waar iedereen het slachtoffer van is. Hij zal Vlaams minister Wouter Beke vragen om onmiddellijk met federaal minister Philippe De Backer contact op te nemen en ervoor te zorgen dat die testen zo snel mogelijk wel beschikbaar zijn en op preventieve wijze ook in collectieve voorzieningen, zeker voor het personeel en de bewoners, kunnen worden ingezet.

4. Vragen van Adeline Blancquaert

Adeline Blancquaert dankt Ivan Lemenu voor zijn aangrijpende toelichting. Vanuit haar fractie bedankt zij hem voor het harde werk dat hij samen met zijn personeel de afgelopen maanden heeft verzet. Helden van welzijn is zeker op zijn plaats.

Was het mogelijk om met digitale middelen alle gezinnen te bereiken? Was er sprake van personeelstekort? Zijn er ook vrijwilligers ingezet? Op welke manier?

5. Vragen van Katrien Schryvers

Katrien Schryvers heeft ook heel veel appreciatie voor alle medewerkers en hun inzet. De door de overheid getroffen voorzorgsmaatregelen moesten door de directies in de voorzieningen nog worden vertaald, onder meer omdat de infrastructuur overal verschilt. Op welke manier kwam er daarvoor ondersteuning? Is het mogelijk om dat participatief te doen, samen met de ouders, de jongeren en de medewerkers?

Katrien Schryvers is ook heel erg aangegrepen door het verhaal over het 14-jarige meisje. Men kan zich niet voorstellen welke impact zoiets heeft. Hoe gebeurt dat momenteel? Worden nieuwe jongeren, wanneer ze in de voorziening worden opgenomen, getest? Is er sprake van een quarantaine of een leefgroep?

Ivan Lemenu verwees naar het actieplan 'Mentaal welzijn'. Heel wat maatregelen zijn in uitvoering. Katrien Schryvers denkt aan de Kindreflex en de versterking van de crisismeldpunten. Denkt Ivan Lemenu nog aan andere mogelijkheden, die dit nog zouden kunnen aanvullen?

6. Vragen van Freya Saeys

Freya Saeys herinnert aan het feit dat de kinderrechtencommissaris tijdens een vorige vergadering ook schrijnende quarantaine verhalen heeft opgehangen (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 500/1). Hoe loopt dit nu? Welke richtlijnen worden nu voor quarantaines gehanteerd?

Er wordt voorzien in contextbegeleiding in functie van autonoom wonen voor 17-tot-25-jarigen. De lockdown zorgde ervoor dat die jongeren die module niet konden aanvatten. Het is toch belangrijk dat zij die contextbegeleiding krijgen.

Hebben jongere kinderen het veel moeilijker met het ontbreken van contact met de ouders? Of speelt de leeftijd daarin geen rol? Wat is op dit ogenblik de mentale toestand van die kinderen?

7. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls zit met gêne over die quarantaine van dat 14-jarige meisje. Was dat een beslissing die de voorziening moest nemen omdat het ergens in een omzendbrief of decreet staat? Indien die beslissing niet was genomen, zou dat dan gevolgen hebben gehad voor de voorziening?

Ivan Lemenu gaf enerzijds een overzicht van een gigantische hoeveelheid richtlijnen, maar zegt anderzijds dat het wel goed was dat hij die richtlijnen kreeg. De richtlijnen zijn talrijk, soms niet op maat en soms ook tegenstrijdig. Er zijn minstens drie instanties die richtlijnen uitvaardigen. Hoe zou Ivan Lemenu de richtlijnen anders willen?

IX. Antwoord van Ivan Lemenu

Ivan Lemenu bedankt de sprekers voor de vragen. Dat toont volgens hem aan dat er interesse is. Eén begeleider per gezin is het gevolg van de keuze om te werken met aandachtsbegeleiders op casusniveau. Op casusniveau wordt gewoonlijk gewerkt met een tandem als vast aanspreekpunt: een begeleider op de vloer en een regisseur, die de casus vanuit een helicopterview bekijkt. Dat is een voordeel omdat men maatwerk levert. Kwetsbare mensen hebben nood aan een vertrouwensrelatie, zeker in de COVID-19-periode. Zo'n vertrouwensrelatie bouwt men niet uit op één dag, maar wel tijdens een aantal trajecten. Dit is een troef.

Er wordt inderdaad gewerkt aan de hechtingsproblematiek. COVID-19, lockdown en quarantaine tarten alle regels van de pedagogiek. Dat is een slechte zaak. De eerste duizend dagen zijn inderdaad fundamenteel. De voorziening heeft ervoor gezorgd dat de kinderen en de ouders elkaar geregeld konden blijven horen en zien, maar dan wel in een andere context. In een later stadium, wanneer het fysieke contact nog niet echt mocht maar wanneer de wandelbezoeken wel mogelijk werden, werd iets meer toegelaten dan strikt mocht. Ivan Lemenu wil dit niet luidop zeggen maar hij zegt het toch: men kan ouders en kinderen toch niet verbieden om elkaar aan te raken. Social distancing, handhygiëne en mondkapjes werden toegepast. Maar de mensen moesten ook mens kunnen zijn. Die lichte afwijking van de procedure vond Ivan Lemenu toch een goede zaak.

Het personeel ging inderdaad tot het uiterste. Ivan Lemenu benadrukt het belang van ondersteuning, van het psychosociaal gesprek en van het teamgesprek. Het personeel stond er niet alleen voor. Directie en staf, heel de ploeg stond achter hen. Via de arbeidsgeneeskundige dienst was het mogelijk om externe hulp te zoeken, maar Ivan Lemenu heeft daar geen beroep op gedaan. Zijn comité Welzijn op het werk ontwikkelde enkele zeer goede initiatieven rond 'feel good'. Dat

gebeurde met kleine dingen. Nabijheid en de ondersteuning van medewerkers zijn fundamenteel.

Visualisaties als de flowchart kunnen zeker helpen in deze setting. Filmpjes en dergelijke zijn voor kinderen en jongeren zeker belangrijk. Ook voor ouders brengen tijdslijnen en flowcharts meer duidelijkheid. Men moet geen proza schrijven. Ivan Lemenu geeft toe dat hij het ook als directeur op sommige momenten niet meer goed wist. Hij vermoedt dat dit ook voor de parlementsleden het geval was.

Hoe is het nu met de kinderen, de jongeren en de medewerkers? Ivan Lemenu vermoedt: zo goed als mogelijk. Hij kan geen cijfers geven over de impact van de voorbije zeven maanden. Maar hij weet na 35 jaar werken in de sector dat er zeker impact zal zijn. Hij denkt dat de organisatie het beste van zichzelf heeft gegeven. Het beleid moet wel lessen trekken. Hij heeft niets fundamenteels gevonden dat beter kon in zijn organisatie. Hij heeft soms buiten de lijntjes gekleurd. Er was bijvoorbeeld geen opnamestop. In de regio Kortrijk bestaat zoiets als 'Eén gezin, één plan'. Er wordt aan vroegdetectie gedaan. Ook al kunnen mensen niet onmiddellijk worden geholpen, ze worden toch gehoord.

Bij de medewerkers is er heel weinig uitval geweest. Af en toe was er iemand die zich liet testen, twee dagen thuisbleef en dan terugkwam met een negatieve test. De sector heeft heel sterke mensen. Dat geldt voor heel West-Vlaanderen.

Ivan Lemenu is blij dat de vraagstellers de pijn van het meisje van veertien na-voelen. Zij moest in een aparte kamer in de leefgroep blijven. Ze kreeg de maaltijden op haar kamer. Wanneer andere kinderen activiteiten gingen doen of in de huiswerkklas zaten, kwam zij in de groep en kreeg ze extra individuele aandacht. Ook op haar kamer kwam de individuele begeleider langs en kreeg zij extra aandacht, met inachtneming van alle voorzorgsmaatregelen. Hoe dat meisje die schrijvende situatie heeft doorworsteld, is voor Ivan Lemenu nog altijd een raadsel. Ze heeft veel gelezen en veel nagedacht. Maar dat mag nooit meer gebeuren.

De organisatie heeft slechts twee quarantainegevallen gehad. Er was een draaiboek, waarin was bepaald dat er vanaf vijf gevallen een interne ziekenboeg zou worden opgericht. Bij een eventuele tweede golf – en die is er, zeker bij kinderen en jongeren, aan het komen – wil Ivan Lemenu een dergelijke situatie niet meer zien. Hij wil geen volledige lockdown meer.

Dat de taskforce geen testing meer kan verzekeren, vindt Ivan Lemenu kafkaësk. Hij vindt dat voor Vlaanderen en voor België, zeer bedroevend. Hij moet dit straks uitleggen aan mensen die dag en nacht opstaan voor de meest kwetsbaren.

Alle gezinnen konden worden bereikt, en daar is de spreker heel blij om. De organisatie werkt zeer aanklampend. De organisatie liet zichzelf zien, op voorwaarde dat dit toegelaten was. Alle gezinnen werden opgebeld, gezien op tablets, en in sommige acute situaties bezocht met een stoepbezoek of een wandeling, ook al mocht dit niet. Wanneer ouders om hulp roepen, moet dat nu eenmaal gebeuren.

De vrijwilligers zijn meestal 55-plussers. Om veiligheidsredenen werd dit, na onderling overleg, stopgezet. Daardoor moest de organisatie terugvallen op de vaste equipe. Dat was wel eventjes zoeken. De vervoeropdrachten, naar externe activiteiten en dergelijke, vielen stil. Toch was het een gemis want, zegt Ivan Lemenu, vrijwilligers brengen de wereld binnen.

De richtlijnen moesten inderdaad worden vertaald. Ze lezen niet vlot en ze zijn niet mooi gelay-out. Ivan Lemenu adviseert om die richtlijnen bevattelijker en overzichtelijker te leveren. Daarbij moet men denken aan welke organisatie, welke sector, en welke setting ermee wordt aangesproken. De vertaling moet eigenlijk

vooraf gebeuren, voordat een algemene richtlijn de wereld wordt ingestuurd. Anderzijds gaf dit vertaalwerk de organisatie wel de gelegenheid om af en toe – en steeds in functie van de mensen – buiten de lijntjes te kleuren.

Het participatief werken met de ouders kon beter, aldus Ivan Lemenu. Het is heel moeilijk om die mensen in een Zoom-sessie samen te brengen. Zij hebben meestal niet de tools en het instrumentarium. Soms hebben ze niet eens internet. De ouders werden wel af en toe gezien, maar niet structureel. Men moet dus inderdaad onderzoeken hoe alle stakeholders kunnen worden samengebracht om mee te helpen denken. Ivan Lemenu heeft het hier ook over Cachet, De Ambrassade enzovoort. Een gedragen kader werkt veel beter.

Hoe liep het verder met de contextmodule 'Autonoom wonen'? Dat gaat over jongeren die alleen wonen in de regio. De aandachtsbegeleiders gingen een- tot viermaal per week aan huis, in functie van de vraag. Er werd ook gewerkt met de smartphone, Skype enzovoort, en af en toe een stoepbezoek om alle contextbezoeken in het kader van 'Autonoom wonen' te blijven voortzetten. Ook hier was er een aanklappende werkwijze. Er was in de coronaperiode geen nieuwe instroom. De organisatie heeft slechts een erkenning voor een zestal contextbegeleidingen 'Autonoom wonen'.

De quarantaine van veertien dagen was inderdaad opgelegd. De overheid stelde dat bij een positief geval een quarantaine moest volgen. Dat was het geval met dat meisje van veertien jaar in die bubbel van twaalf in die leefgroep. De manier waarop was vrij. De organisatie heeft voor de beste mogelijkheid gekozen: een quarantaine in haar vertrouwde omgeving. Dat is de enige kamer waarin de jongere volledige privacy heeft. Alle andere ruimtes zijn gemeenschappelijk. Dat was de minst ingrijpende maatregel. Dat meisje bleef in haar eigen omgeving en met de eigen vertrouwde mensen. Ivan Lemenu weet niet of zijn organisatie zou bestraft worden indien de maatregel niet was doorgevoerd. Hij hoopt van niet. Indien er wel een bestraffing zou geweest zijn, zou hij zich verweerd hebben.

Op den duur waren er wel wat veel richtlijnen. Maar zonder richtlijnen zou het misschien allemaal niet zo goed verlopen zijn. Het is goed dat er richtlijnen zijn. Maar ze mogen gebalder en meer uitgekristalliseerd. Er mag geen paniekvoetbal ontstaan. Men mag dezelfde materie ook niet op tien verschillende manieren vertellen. Na een Nationale Veiligheidsraad moet het beleid even stilstaan en de maatregelen vertalen, om dan pas kaders aan te bieden waarin er speelruimte is. De organisatie vindt die speelruimte belangrijk, het mag geen rigide kader worden waarin niet meer kan worden bewogen. Het speelveld moet op maat van de sector en van de organisatie blijven.

Ivan Lemenu meent wel dat er nog richtlijnen zullen komen. Daarom is het goed dat de organisatie een draaiboek heeft ontwikkeld op korte en middellange termijn. Zo kan ze anticiperen op eventuele nieuwe elementen. Het draaiboek dat werd ontwikkeld is vrij solide, dat zal nog voor een tijdje volstaan. Het moment waarop dit draaiboek aan de medewerkers werd aangeboden, was mooi en belangrijk. Eindelijk was er een beetje zicht op hoe de moeilijke tijd die nog komt kan worden doorworsteld. Weten wat er aankomt, biedt al voor een deel soelaas. Dat niet weten veroorzaakt angst en paniek. Er moet een plan worden ontwikkeld dat de mensen houvast biedt.

De *voorzitter* dankt, mede namens de commissie, Ivan Lemenu voor zijn getuigenis en zijn antwoorden. Hij dankt ook zijn medewerkers voor de inspanningen van de afgelopen maanden.

Björn RZOSKA,
voorzitter

Lorin PARYS
Katrien SCHRYVERS
Immanuel DE REUSE
Ann DE MARTELAER,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

COVID-19	'CO' staat voor de virusgroep corona waartoe de ziekte behoort; 'VI' verwijst naar virus; 'D' staat voor 'disease'; en 19 duidt op het jaartal waarin het nieuwe virus uitbrak: 2019
FFP	Filtering Face Piece
KCE	Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg
MOF	als misdrijf omschreven feit
NICC	Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie
OPZ Geel	Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum Geel
RIZIV	Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering
VBOV	Vlaamse Beroepsvereniging van Vroedvrouwen
VIPA	Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden